

VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS
LIETUVIŲ FILOLOGIJOS KATEDRA

KRISTINA ČIURLIONYTĖ
LKM2

**J. K. ROWLING KNYGOS „HARIS POTERIS IR IŠMINTIES AKMUO“
VERTIMO KALBA**

MAGISTRO DARBAS
Lietuvių kalbotyra (Valstybinis kodas 61204H114)

Darbo vadovas _____
(parašas)

Dr. Rita Baranauskienė
(Darbo vadovo mokslinis laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. TEORINĖS LITERATŪROS APŽVALGA.....	4
1.1. Vertimo istorija	4
1.2. Vertimo, kaip mokslo, raida.....	8
1.3. Straipsnių apie vertimą apžvalga.....	9
1.4. Stilius, jo sąvoka, reikšmė.....	12
1.5. Vertimas vaikų literatūroje.....	20
2. KNYGOS „HARIS POTERIS IR IŠMINTIES AKMUO“ VERTIMO KALBOS VERTINIMAS KALBOS KULTŪROS ASPEKTU.....	24
2.1. Žodyno klaidos.....	26
2.1.1. Hibridai.....	26
2.1.2. Barbarizmai	26
2.1.3. Frazeologiniai junginiai.....	27
2.2. Žodžių darybos klaidos	30
2.2.1. Priešdėlių vediniai	30
2.3. Morfologijos klaidos	31
2.3.1. Giminės klaidos.....	31
2.3.2. Skaičiaus klaidos	31
2.3.3. Sangražinių veiksmažodžių klaidos	32
2.4. Sintaksės klaidos	33
2.4.1. Linksnių vartojimas.....	33
2.4.1.1. Vardininko klaidos	33
2.4.1.2. Kilmininko klaidos.....	33
2.4.1.3. Galininko klaidos	34
2.4.2. Skyrybos klaidos	35
2.5. Knygos „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ vertimo stilius	39
IŠVADOS.....	50
LITERATŪRA.....	51
SUMMARY	53

ĮVADAS

Temos aktualumas. Šiandien vertimų praktikoje ima ryškėti negatyvių tendencijų – nepaisyti specifinių lietuvių kalbos semantikos, gramatikos, stilistikos polinkių, ištaisais pasakymais gniuždyti lietuvių kalbos dvasią, todėl nagrinėjant J. K. Rowling „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ knygos vertimą, bandoma parodyti, koks šios knygos vertimas, kas jam būdinga. Ši knyga pasirinkta analizuoti dėl to, kad jau keletą metų yra labai populiari ir skaitoma vaikų/paauglių.

Darbo objektas – J. K. Rowling „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ knyga išversta iš anglų kalbos.

Darbo tikslas – išanalizuoti knygos „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ vertimo kalbą ir stilių.

Siekiant numatyto tikslo keliami šie uždaviniai:

- 1) sugrupuoti knygos vertimo klaidas į leksikos, žodžių sandaros, morfologijos, sintaksės klaidas ir jas išanalizuoti,
- 2) įvertinti knygos vertimo stilių

Darbe vadovaujasi analitiniu aprašomuoju **tyrimo metodu**.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, dvi darbo dalys, išvados, literatūros sąrašas, santrauka anglų kalba. Įvade nurodomas temos aktualumas, darbo objektas, tikslas, uždaviniai. Pirmojoje darbo dalyje apžvelgiama vertimo istorija, vertimo, kaip mokslo istorija, supažindinama su įvairių kalbininkų nuomone apie dabartinę vertimo kalbą lietuvių kalba, apie vertimus vaikams. Taip pat trumpai aprašomos pagrindinės stilingos kalbos ypatybės. Antrojoje darbo dalyje nagrinėjamos knygos „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ vertimo klaidos, pateikiami pavyzdžiai. Aptariamas knygos vertimo stilius, cituojami nestilingi, neaiškūs sakiniai. Išvadose teikiami viso darbo rezultatų apibendrinimai. Santraukoje trumpai pristatomas darbas. Literatūros sąrašą sudaro 34 šaltiniai. Darbo apimtis – 53 puslapiai.

1. TEORINĖS LITERATŪROS APŽVALGA

1.1. Vertimo istorija

Kaip teigia O. Armalytė, L. Pažūsis, vertimas toks pat senas kaip ir žmonių kalba. Pirmieji vertėjai žodžiu turėjo atsirasti neatmenamais laikais, o pirmieji vertėjai raštu taip pat siekia gilią senovę. Minėtinas iš šumerų kalbos į hetitų kalbą išverstas ir ant molinių lentelių užrašytas babiloniečių-asirų epas „Gilgamešas“ (XVIII-XIII a. p. m. e.).

Antikos laikais vertimas ypač klestėjo senovės Romoje. Žymiausi to meto vertėjai – Ciceronas ir Horacijus. Šių vertėjų pažiūros į vertimą turėjo didelės įtakos vėlesnėms Europos vertėjų kartoms. Vertimo menas, anot šių dviejų didžiųjų žmonių, yra išmintingai suvokti originalo tekstą (t.y. jį interpretuoti). Vertėjas turi jausti didelę atsakomybę prieš vertimo kalbos skaitytoją.

Vėliau, plintant krikščionybei Europoje, vertimo pagalba buvo skleidžiamos krikščionybės tiesos. Pirmasis Biblijos vertimas, žinomas Septuagintos vardu, kas lotyniškai *septyniasdešimt* reiškia, pasirodė Graikijoje III a. p. m. e. Šv. Jeronimas Bibliją išvertė į lotynų kalbą IV-V m. e. m. Vertėjas vyskupas Vulfila Bibliją išvertė į vieną iš senovės germanų kalbų – gotų kalbą (IV-V m. e. m.). XIV a. Biblija buvo pirmą kartą išversta į anglų kalbą.

Viduramžiais buvo verčiami ir filosofiniai veikalai, mokslo raštai, o vėliau buvo pradėta versti ir grožinė literatūra.

Vertimų apimtis ypač išaugo tada, kai XV a. buvo pradėtos spausdinti knygos. Daugelis Europos šalių šį laikotarpį vadino vertimo aukso amžiumi. Tuo metu pakinta požiūris ir į vertėją. Jis jau ne originalo autoriaus ar teksto tarnas, bet aktyvus kūrėjas. Vertimuose buvo stengiamasi vartoti to meto kalbos formas, stilių. Martinas Liuteris buvo ryškiausia to meto figūra. 1534m. išėjo jo į vokiečių kalbą versta Biblija. Šis Biblijos vertimas buvo svarbus veiksnys vokiečių literatūrinės kalbos istorijoje. Liuteris ragino turtinti vertimą gimtosios kalbos ištekliais, naudotis savo kalbos patarlėmis, vaizdingais posakiais. Būtina paminėti ir tai, kad Liuteris vienas iš pirmųjų pastebėjo, kad sėkmingai galima versti tik į gimtąją kalbą.

Renesanso ir vėlesniais laikais buvo daug verčiama iš senosios graikų ir lotynų kalbų. Šiais vertimais buvo norima supažindinti skaitytojus su žymiausiais praeities kūrėjais, o taip pat ir praturtinti naująsias Europos kalbas, į jas bandant perkelti lotyniškus, graikiškus žodžius, terminus, sintaksines struktūras ir t.t. Dažnai dėl to vertimai būdavo pažodiniai, sunkiai suprantami. Buvo netgi pradėta abejoti ar iš viso įmanoma gerai versti iš kitos kalbos. Štai ką Servantesas sako apie vertimą savo veikale „Don Kichotas“: „Bet visgi man atrodo, kad versti iš vienos kalbos į kitą, - išskyrus nebent graikų ir lotynų kalbas, šias kalbų karalienes, - yra tas pats, kaip žiūrėti į išvirkščią flamandų kilimo pusę: nors figūros ir matyti, bet daugybė siūlų aptemdo jas, ir dingsta gerosios pusės blizgesys bei spalvingumas; be to, verčiant iš lengvųjų kalbų, neparodoma nei proto, nei

stiliaus, panašiai kaip perrašinėjant arba kopijuojant raštus. Žinoma, aš anaipol nenoriu tvirtinti, kad vertėjo amatas būtų peiktinas, nes žmogus kartais griebiasi kur kas blogesnių ir mažiau naudingų dalykų“ (Armalytė, Pažūsis 1990:10).

XVI a. imama bandyti teoriškai aptarti vertimą. Pirmasis tai padarė prancūzų humanistas Etjenas Dolė, kuris buvo nuteistas mirti, kadangi taip išvertė Platono dialogą, kad imta abejoti nemirtingumo idėja. Dolės vertimo principai:

- Vertėjas privalo visiškai suprasti originalo autoriaus prasmę ir reikšmę, jam leista aiškinti sunkiai suprantamas vietas;
- Vertėjas privalo vengti pažodiškumo;
- Vertėjas turėtų rinktis plačiai vartojamas kalbos formas;
- Vertėjas turėtų pasirinkti tokius žodžius ir taip juos išdėstyti, kad jie skambėtų natūraliai (pagal: Armalytė, Pažūsis 1990:10-11).

Panašius vertimo principus išdėstė ir Džordžas Čepmenas (žr. plačiau Armalytė, Pažūsis 1990:11).

XVIII a. pabaigoje 1791 m. Anglijoje pasirodė Aleksandro Taitlerio „Esė apie vertimo principus“. Tai pirmas išsamus teorinis darbas apie vertimą anglų kalba. Šio darbo autorius pateikė tris vertimo principus:

- Vertimas turi aiškiai ir tiksliai perduoti originalo mintį;
- Vertimo stilius turi būti toks pat kaip ir originalo;
- Vertimas turi skambėti taip pat natūraliai kaip ir originalas (pagal: Armalytė, Pažūsis 1990:12).

XVIII a. ir XIX a. pradžioje Vokietijoje kūrėsi savita ir reikšminga vertimo tradicija. Vertimo praktikai ir teorijai daug nusipelnė rašytojai romantikai bei jų pirmtakai. J. G. Herderis sako, kad vokiečiai originalą nori matyti tokį, koks jis yra. Vertėjai turi jausti atsakomybę savo gimtajai kalbai. 1807 m. J. G. Herderis išleido rinkinį „Tautų balsai dainose“. Šiame rinkinyje buvo surinktos ir išverstos įvairių tautų liaudies dainos, tarp jų 8 lietuvių liaudies dainos.

Vėliau Herderio požiūrį, kad verčiant reikia prasiskverbti į kūrinio dvasią, perėmė J. W. Gėtė. Jis taip pat teigė, kad kiekvienoje nacionalinėje literatūroje yra trys vertimo etapai, kurie kartais gali pasireikšti ir kartu. Pirmasis etapas – susipažįstama su šalimi, iš kurios kalbos bus verčiamas kūrinys; antrasis etapas – verčiamas kūrinys įsisavinamas; trečiasis etapas – pasiekiamas visiškas originalo ir vertimo tapatumas (žr. plačiau Armalytė, Pažūsis 1990:13).

XIX a. vertimuose stengiantis perteikti istorinį koloritą sąmoningai archaizuojama vertimo kalba. Todėl išverstos Homero „Iliada“ ir „Odiseja“ sunkiai paskaitomos dėl pernelyg archaizuoto stiliaus. XIX a. pabaigoje ši banga ima slūgti. Tada pasirodo nemažai svarbių moderniosios

literatūros vertimų: buvo išversti rusų rašytojų L. Tolstojaus, I. Turgenevo, F. Dostojevskio, A. Čechovo kūriniai, Viljamas Arčeris išverčia H. Ibseno dramas ir t.t.

XX a. vadinamas vertimo amžiumi. Šalia meninio vertimo atsiranda mokslinis-techninis, publicistinis ir kitos vertimų rūšys. Iki Pirmojo pasaulinio karo buvo manoma, kad žmogus, mokantis dvi ir daugiau kalbų, gali vienodai gerai versti tiek raštu, tiek žodžiu. Galime pastebėti, kad dar ir šiandien ši mintis nėra išnykusi. Tačiau plėtojantis mokslui, plečiantis komerciniams ir diplomatiniais ryšiais, buvo pastebėta, kad ne visi sugebantys gerai versti raštu, sėkmingai verčia žodžiu. Atsiranda vertėjo žodžiu profesija. Po Antrojo pasaulinio karo prasideda vertimo bumai. Vertimas vis labiau paplinta kine, televizijoje, mokslo ir technikos vertybių mainuose ir daugelyje kitų žmogaus veiklos sričių (pagal: Armalytė, Pažūsis 1990:13-16).

Pirmieji vertimai Lietuvoje siekia XVI a., kada atsiranda pirmieji raštai lietuvių kalba. Tai daugiausia buvo religinio pobūdžio kūriniai. Pirmasis vertimas į lietuvių kalbą buvo 24 eilutės poterių, užrašytų dzūkų tarpe knygoje „Tractatus sacerdotalis“ (Traktatas kunigams).

Pirmieji lietuvių vertėjai – Abraomas Kulvietis, Stanislovas Rapalionis, Jurgis Zablockis, gyvenę XVI a. pirmoje pusėje (žr. plačiau Armalytė, Pažūsis 1990:17).

Pirmasis visą Bibliją išvertė Jonas Bretkūnas XVI a. pabaigoje. Šiame jo vertime gausu liaudiškų žodžių, posakių, ekspresyvių liaudiškų stilistinių priemonių. Būdingas vertimo bruožas, tai trumpumas, aiškumas. Tačiau šis J. Bretkūno vertimas nebuvo išleistas. Tik viena nedidelė dalis „Dovydo psalmės“ pasirodė 1625m. Visas šio vertėjo darbas yra saugomas Vakarų Vokietijoje, Getingeno universitete. Rankraščio fotokopijas galima rasti Vilniaus Universiteto bibliotekoje.

Lietuvos vertimo istorijoje daug nusipelnė Mikalojus Daukša. Jo išverstas ispanų jėzuito J. Ledesmos „Katekizmas, arba mokslas, kiekvienam krikščioniui privalus“ pasižymėjo sklandumu ir kalbos turtingumu. Žymiausias ir svarbiausias Daukšos darbas, tai jėzuito J. Vujeko pamokslų rinkinio „Postilė“ vertimas, išleistas 1599m. Vilniuje. Kaip tyrinėtojai teigia, šis vertimas pasižymi vaizdingumu, liaudiškumu, gerai perteiktas originalo stilius ir ritmika.

Lietuvos vertimo istorijoje, kaip ir daugelio Europos kraštų, esti dvi pagrindinės vertimo funkcijos:

- Vertimais buvo norima praturtinti nacionalinę literatūrą ir kalbą;
- Vertimas turėjo tarnauti švietėjiškiems-didaktiniams tikslams (pagal: Armalytė, Pažūsis 1990:19).

Ankstyvuojau laikotarpiu Lietuvoje vyravo antroji vertimo funkcija.

XVIII a. Lietuvos vertimų istorijai svarbus tuo, kad tada pasirodė pirmasis visos Biblijos vertimas į lietuvių kalbą. Antrasis, pataisytas leidimas išėjo 1755m. Pilnas Biblijos vertimas turėjo

didelę reikšmę lietuvių raštijos raidai, kadangi tekstai buvo išversti gana gryna kalba, verčiant buvo ieškoma kuo tikslesnių, vaizdingesnių lietuviškų atitikmenų.

XVIII a. antroje pusėje bandoma versti lietuvių literatūrą į kitas užsienio kalbas. 1818m. Liudvikas Rėza išleido K. Donelaičio „Metus“ (greta lietuviško teksto pateikiamas vertimas į vokiečių kalbą).

XIX a. pradedama daugiau versti grožinės literatūros. 1824m. Simonas Daukantas iš antikinės literatūros išvertė „Pasakas Fedro“, 1846m. Kornelijaus Nepoto biografinių aprašymų knygą „Gyvatos didžiųjų karvaidų“.

Lenkų romantikų kūrinius pirmasis pradėjo versti Liudvikas Jucevičius. Tačiau jo vertimai didele menine verte nepasižymėjo.

Vienas iš labiausiai Lietuvos vertimo istorijoje nusipelnęs yra Laurynas Ivinskis. Jis vertė ne tik lenkų autorių kūrinius, bet ir anglų poeziją. Pirmieji bandymai versti pasaulinės literatūros kūrinius į lietuvių kalbą buvo gana sėkmingi. L. Ivinskis pirmasis išvertė D. Defo romaną „Robinzonas Kruzas“. Reiktų paminėti, kad tai buvo sutrumpintas knygos variantas lenkų kalba. Vertimas ilgą laiką nebuvo žinomas. Tik 1961 m. jis buvo rastas. Knygos vertimas sklandus, kūrybiškas, pasižymintis šnekamąja liaudies kalba.

XIX a. paskutiniame ketvirtyje prasidėjęs tautinio ir kultūrinio gyvenimo atgimimas vertimams suteikė naujų impulsų. 1884m. pirmajame lietuvių laikraštyje „Aušra“ buvo atspausdintas Hamleto monologo „Būti ar nebūti“ vertimas. Tuo metu pradedama versti įvairių tautų literatūros kūriniai: I. Krylovo, A. Puškino, M. Lermontovo, L. Tolstojaus; A. Mickevičiaus, J. Kraševskio; F. Šilerio, J. V. Gėtės ir kitų autorių darbai. XIX a. pabaigoje vertimai nebuvo itin aukšto lygio, kadangi vertimais tuo metu buvo norima išreikšti vienokį ar tai kitokį savo paties idėjinį nusistatymą. Vienas iš profesionalesnių vertėjų tuo laikotarpiu buvo Vincas Kudirka. Jis išvertė Dž. Bairono „Kainą“, A. Mickevičiaus „Vėlines“ ir kt. kūrinius.

XX a. pradžioje vertimų skaičius į lietuvių kalbą išauga. Tuo metu verčia – K. Vairas-Račkauskas, J. Janonis, B. Sruoga, J. Tumas-Vaižgantas. Pagausėja vakarų Europos ir Amerikos tautų rašytojų kūrinių vertimų (pagal: Armalytė, Pažūsis 1990:17-24).

K. Ambrasas – Sasnava savo knygelėje „Vertimo mokslas“ teigia, kad iki XX a. vertimas iš viso buvo laikomas vien kūrybine veikla ir vertinamas tik kaip estetinė vertybė (pagal: Ambrasas – Sasnava 1978:27).

1.2. Vertimo, kaip mokslo, raida

Taigi vertimo istorija matuojama tūkstantmečiais, o vertimo mokslas, tiksliau vertimo teorija, viena iš svarbiausių jo sudedamųjų dalių, ėmė formuotis vos prieš penkiasdešimt metų (pagal: Armalytė, Pažūsis 1990:25).

Vertimo teorijos pagrindus padėjo Prahos struktūralistų darbai. Vilemas Matezijas savo darbuose „Apie kalbinių reiškinių potencialumą“ ir „Apie čekų vertimo problemas“ nagrinėja vertimo specifiką remiantis funkciniu metodu. Jis ir kiti Prahos nariai bandė nustatyti, kokie elementai gali atlikti informacines ar stilistines funkcijas kitoje kalboje.

1950m. Tarybų Sąjungoje pasirodė darbai, kuriuose vertimo problematika grindžiama lingvistika. Vėliau šis požiūris įsigali ir kitose pasaulio šalyse. Mokslininkus domina ne tik santykiai tarp originalo ir versto teksto, bet vis daugiau dėmesio imama skirti pačiam vertimo procesui. Kuriami įvairūs vertimo modeliai. Romanas Jakobsonas (vienas žymesnių užsienio šalių vertimo teoretikų) vertimą apibūdino „kaip perkėlimo iš vienos kalbos į kitą procesą“ (Armalytė, Pažūsis 1990:37). Pasak jo, vertimas, yra kalbos ženklo interpretacijos būdas. Verčiant iš vienos kalbos į kitą, keičiamas ne kodas, o tuo kodu užšifruotas pranešimas. R. Jakobsono manymu, vertimą turi tyrinėti kalbotyra. R. Jakobsonas skiria tris vertimo rūšis:

- Vertimą vienos kalbos ribose, t.y. parafravimą – vienu kalbos ženklų perteikimą kitais tos pačios kalbos ženklais;
- Interlingvinį vertimą t.y. tikrąjį vertimą (vienos kalbos ženklų perteikimą kitos kalbos ženklais);
- Tarpsemiotinį vertimą arba transmutaciją (kalbos ženklų perteikimą nekalbiniais ženklais, pvz., signalais, vaizdais ir t.t.) (pagal: Armalytė, Pažūsis 1990:37-38).

Dar vėliau apie 1970 m. imama teigti, kad vertimą aiškinti, remiantis vien tik lingvistiniu pamatu nepakanka. Po truputį įsigali komunikacinė vertimo teorija. Žymiausi šios teorijos atstovai – Oto Kadė, A. D. Šveiceris. Komunikacinė vertimo teorija skelbia, jog „vertimas yra svarbi kalbinio tarpininkavimo, t.y. interlingvinės komunikacijos rūšis“ (Armalytė, Pažūsis 1990:45). Šiuo metu į vertimo teoriją ima skverbis teksto lingvistikos sąvokos. Vertimo vienetu imamas laikyti ne vienas žodis, sakinyš, o visas tekstas. „Vertimas – tai procesas, kurio metu sukuriamas originalui ekvivalentiškas tekstas, pasižymintis savitais nacionaliniais bei kultūriniais bruožais“ (Armalytė, Pažūsis 1990:45).

Naujoje vertimo teorijoje svarbu į vertimą integruoti šiuos keturis vertimo dalyvius arba komponentus:

- Originalo autorių;
- Originalo tekstą;

- Vertėją;
- Vertimo skaitytoją (pagal: Armalytė, Pažūsis 1990:46).

1.3. Straipsnių apie vertimą apžvalga

Teoriniai, praktiniai vertimo klausimai šiandien plačiai tyrinėjami įvairiuose moksliniuose seminaruose, suvažiavimuose, veikaluose ir t.t. Vertimo teorija susijusi su įvairiais mokslais: tiek su poetika, tiek su estetika, psichologija, lingvistika. K. Ambraso-Sasnavos „Vertimo moksle“ teigiama, kad „vertimas yra ne tik vieno vertėjo arba rašytojo darbas, o jų abiejų“ (Ambrasas-Sasnava 1978:3). Stasio Keinio straipsnyje „Pastabos apie vertimo kalbą“ taip pat yra išsakyta panaši mintis: „Siekimas tobulo gimtosios kalbos skambėjimo, rūpinimasis jos tolesniu ugdymu yra atsakingas tiek rašytojo, tiek vertėjo uždavinys“ (Keinys 1978:32). Toliau S. Keinys straipsnyje svarsto, kad gal vertėjui netgi sudėtingesnių uždavinių iškyla nei rašytojui. Juk vertime turi atsispindėti ir originalo nacionalinis koloritas, ir išlikti kūrinio autoriaus individualių bruožų ir t.t. Taip pat svarbu rūpintis ir vertimo kalbos kultūra. Autorius teigia, kad tikrai niekas nedovanos vertėjui už aklą sekimą kitos kalbos sakinio konstrukcija, už skolinių vartojimą, žodyno darymą, vertinių vartojimą, nereikalingų naujadarų kaišiojimą ir t.t. Vertėjas, prastai versdamas, daro žalą ir verčiamam autoriui, to autoriaus krašto kultūrai (pagal: Keinys 1978).

Dauguma mokslininkų teigia, kad vertimų lygis Lietuvoje nėra pakankamai aukštas. Tuo tarpu, V. Kubilius teigia priešingai.

V. Kubiliaus supratimu, svarbiausi pastarojo dešimtmečio vertimo darbai: tai fundamentalių filosofijos veikalų nuo antikos iki Kanto, Hegelio Nyčės vertimai į lietuvių kalbą.

Anot šio mokslininko, vertėjas – lietuviško meninio žodžio, jo resursų, stilistikos ugdytojas, originalios literatūros kūrėjas.

Vito Labučio nuomonė visiškai kitokia nei V. Kubiliaus. Jis sako, kad pastaruosiu metu vertimų praktikoje ima ryškėti itin negatyvių tendencijų t.y. nepaisyti specifinių lietuvių kalbos semantikos, gramatikos, stilistikos polinkių, ištaisais pasakymais gniuždyti lietuvių kalbos dvasią. Straipsnio autorius nuogaštuoja, kad lietuvių kalbos likimas atsidurs vertėjų rankose ir kad tai turbūt vienas iš ženklų, „rodančių vidinės lietuvių kalbos erozijos mastą ir jau verčiančių telkti jėgas kovai už jos ekologiją“ (Labutis 2006).

Diskusijoje „Vertimo kritika merdėja“ buvo svarstomas šiandieninės vertimo kritikos problemos. Diskutuota, ar ji (vertimo kritika) iš tiesų yra mirusi? Laimantas Jonušis sako, kad recenzijose vertimui teskiriami vos keli sakiniai. Buvo svarstoma, kiek apskritai recenzijoje skirti vietos vertimo kritikai, jei, sakykim, knyga nėra orientuota į elitinį skaitytoją. Be to, populiarioje

spauodoje susidomėjimo vertimo kokybe galima sakyti nėra (LITERATŪRA IR MENAS 2005, Nr. 3068).

Verta paminėti dar vieną Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos surengtą diskusiją „Ranka rankon: vertėjas ir redaktorius“, kurioje kalbininkai kalbėjo apie tai, kad vertėjai ir redaktoriai bendrauja vis mažiau ir dėl to dažnai nukenčia išversto kūrinio stilius, prasmė. Neretai redaktoriai kūrinius taiso vadovaudamiesi ne kalbos jausmu, o Valstybinės kalbos inspekcijos baime. Šitaip tekstas yra nuskurdinamas, praranda savitumą, meninį lygį. Jurgita Mikutyte (Lietuvos literatūros sąjungos pirmininkė) pažymi, kad meninė kalba dažniausiai ir pasižymi tuo, kad jai būdingas normos pažeidimas, o kartais esti ir taip, kad rašytojas/autorius netaisyklinga kalba nori išreikšti vieną ar tai kitą idėją. Rita Miliūnaitė straipsnyje „Būrimas ramune:pateisinama – nepateisinama...., taip pat užsimena apie meninės kalbos normą. Ji teigia, kad „grožinei literatūrai leistina bemaž viskas – ir tarmybės, ir žargonybės, ir svetimybės, ir vulgarybės, ir keiksmybės, jeigu toks autoriaus meninis sumanymas“ (Miliūnaitė 2004). S. Keinio nuomone, įvairūs nukrypimai nuo literatūrinės kalbos normų grožiniame kūrinyje turi būti pagrįsti, tada jie nelaikomi kalbos klaidomis, kadangi žodžio, sakinio ar pasakymo taisyklingumas priklauso ne tik nuo sutikimo su bendrąja kalbos norma, bet ir nuo kiekvieno stiliaus normų reikalavimų (Keinys 1978). Taigi, kaip matome šiuo klausimu kalbininkai yra vieningos nuomonės, kad bet kokie nukrypimai nuo kalbos normų turi būti pagrįsti ir vartojami tam tikrame stiliuje. Valstybinės kalbos inspekcijos vyresniosios inspektorės Astos Barzdenienės teigimu, „dažnai pasitaiko, jog verstiniame kūrinyje kalbos klaidų būna vos kelios <...>, bet pati knygos kalba skurdi, neišraiškinga, su lietuviams nebūdingomis sakinių konstrukcijomis ir pan. Turbūt viena iš priežasčių yra ta, kad vertėjui kartais labiau rūpi perteikti originalo, o ne gimtosios kalbos grožį, tad rezultatas būna prastas“. Diskusijoje dalyvavusi leidyklos „Alma littera“ redaktorė Bronė Balčienė verstinių knygų kalbą pavadino tragiška.

Šiandien tikrai nemažai galime pasiskaityti recenzijų apie vienos ar tai kitos knygos vertimą, rasti pasvarstymų, ar visada pagrįstai vertėjas ar redaktorius tekste renkasi skolinį ar svetimybę, kai turime savą žodį, kaip susidorota su ilgais, painiais sakiniais ir t.t. Rasa Drazdauskienė trumpai apžvelgdama užsienio detektyvų vertimus į lietuvių kalbą teigia: „<...> kalbant apie neblogus vertimus, vis dėlto tenka pripažinti juose esant aplaidumo ir abejingumo apraiškų, kurių save gerbiantis vertėjas sau neleistų palikti „rimtame“ romane. Tarsi detektyvas neišvengiamai būtų pasmerktas likti „išlepusių buržujų“ žaisliuku, svetimų mąstantiems ir literatūrinį skonį turintiems intelektualams“ (Drazdauskienė 2006). Be to, reiktų paminėti, kad R. Drazdauskienė savo straipsnyje aptaria kūrinius, kurie priskiriami detektyvo žanro klasikais (Arthur Conan Doyle „Užrašai apie Šerloką Holmsą“; Agatha Christie „Mirtis ant Nilo“; Raymond Chandler „Ledi ežero dugne“; Robert Harris „Faterlandas“) ir straipsnio autorės žodžiais: „peržengia siauriausia prasme apibrėžtus jo rėmus. Taigi kalbame ne apie naivias gaudynes bei šaudynes, o apie padorius

literatūros kūrinius. Lakesnę vaizduotę turintis skaitytojas nesunkiai įsivaizduos, kaip liūdnai lietuviškai skamba menkesni detektyvo ar trilerio žanro pavyzdžiai“.

„Kuo vaizdingesnė knygos kalba, tuo sunkiau ją versti, t.y. rasti tikslius originalo vaizdingų žodžių atitikmenis“ (Paulauskas 1971: 21) Taip savo straipsnį pradeda J. Paulauskas, kuriame jis didelį dėmesį skiria frazeologinių junginių vertimui, kurie iš vaizdingųjų kalbos priemonių daugiausia pridaro vertėjams vargo. Frazeologiniai junginiai paprastai negali būti verčiami pažodžiui. Taip pat negalima pritarti tokiam junginių vartojimui, kurie nėra žinomi lietuvių kalboje ir kurių pažodinis vertimas skamba nebyliai. Šiame straipsnyje autorius išsamiai apžvelgia knygos „Dvi žiemos ir trys vasaros“ vertimą. Gausiais pavyzdžiais pailiustruoja, kaip vertėjas sugebėjo originalą, parašytą su gausybe frazeologinių junginių, išversti tokia pat vaizdinga kalba, kurioje frazeologinių junginių taip pat netrūko (žr. plačiau KALBOS KULTŪRA, 1971, Nr. 21, p. 21-26).

Vilmanto Vilkončiaus knygelėje „Vertimas į lietuvių kalbą: trafaretų antplūdis“ aptariama, koks turėtų būti stilingas lietuviškas vertimas: sklandi kalba, sinonimai, lietuviški atitikmenys, konkretūs, įtaigūs apibūdinimai. Autorius teigia, kad pastarųjų metų vertimuose matyti polinkis versti abstraktesne nei lietuviams įprasta kalba: „Nyksta daugelio žodžių reikšmių atspalviai, nutrinamos sinonimiškų žodžių ribos ir tenkinamasi vienu abstraktesniu žodžiu, būdingu anglų kalbai, nors savo kalba tuos reiškinius buvome įpratę pavadinti konkrečiau, spalvingiau, įtaigiau. Per vertimus kalba tampa ne tik abstrakti ir bespalvė, bet ir vietomis nebesuprantama: verstiniai žodžių junginiai ir frazeologizmai mintį daro neaiškia ir miglotą“ (Vilkončius 2001:5). Aldonas Pupkis „Kalbos kultūros studijose“ piktinasi, kad vis dažniau į rankas pakliūva labai prastai išverstų knygų, pilnų ir stiliaus, ir visokių kitokių kalbos klaidų. Autorius sako, kad iki šiol verstinei literatūrai skiriama vis dar mažai dėmesio, todėl ji ir nekludoma platina kalbos klaidas, griaua sukauptas šios srities kalbos ugdymo tradicijas (pagal: Pupkis 2005:312-313). Visuomenei brukama netaisyklinga ir nestilinga lietuvių kalba (pagal: Vilkončius 2001:5).

Taigi, kaip matyti, straipsnių, nuomonių apie vertimus į lietuvių kalbą tikrai yra nemažai. Apie vertimo problemą yra kalbama ir garsiai: rengiamos įvairios diskusijos, seminarai, rašomos recenzijos, publikacijos. Kalbininkai susirūpinę, kad pastaruoju metu dažnai vertimai esti nekokybiški, pasitaiko nemažai kalbos kultūros klaidų, stiliaus. Kur slypi viso to problema? Galbūt viena iš jų yra ta, kad paskutiniu metu labai daug verčiama iš užsienio kalbos, vertėjai yra spaudžiami per kuo trumpesnę laiką išversti vieną ar tai kitą kūrinių ir nelieka laiko atidžiau peržiūrėti verstą tekstą. Kita vertus, tai turėtų daryti redaktorius. Bet čia susiduriame su problema: ne visos leidyklos gali skirti lėšų samdyti ir vertėją, ir redaktorių.

1.4. Stilius, jo sąvoka, reikšmė

Norint suprasti, kokia kalba yra stilinga ir taisyklinga, pirmiausia reikia susipažinti su kalbos stiliaus normomis.

„Stilistika – stiliaus ir jo priemonių mokslas“ (Pikčilingis 1971:6). Stilistikos mokslas apima dvi savarankiškas kategorijas – kalbą ir literatūrą ir skyla į dvi atšakas:

1) lingvistinę stilistiką. Tai kalbotyros skyrius, tiriantis leksinių, gramatinių ir kitų priemonių išraiškos vertę, stilistines galimybes, vartojimo tikslingumą ir nustatinėjantį taisykles, kuriomis reikia vadovautis praktikoje;

2) literatūros stilistiką. Tai literatūros teorijos skyrius, tiriantis grožinio kūrinio išraišką.

Stilistika, kaip savarankiškas mokslas, atsirado tik XX a. pradžioje. Žinoma, esama klausimų, kuriais buvo domėtasi jau antikoje (žr. plačiau Pikčilingis 1971:7-8).

Lietuvių stilistikos užuomazgos XVIII a. ir XX a. pradžios raštijos atstovų darbuose, kuriuose aprašomas lietuvių kalbos turtingumas, puošnumas, skambumas. Tai rodo, kad buvo stengiamasi kalbą norminti. Pirmasis lietuvių kalbos ypatybes bandė nagrinėti Pilypas Ruigys „Lietuvių kalbos, jos kilmės, esmės ir savybių tyrinėjime“.

Vėliau apie stilistines lietuvių kalbos ypatybes rašė ir Gotfridas Ostermejeris „Naujojoje lietuvių kalbos gramatikoje“, ir Kristijonas Milkus „Lietuvių kalbos gramatikos pradmenyse“, ir Ksaveras Bogušas „Apie lietuvių tautos ir kalbos kilmę“. Liudviko Rėzos „Lietuviškos biblijos istorijoje“ taip pat randame įvairių minčių apie kalbą ir stilių.

XIX a. kalbininkų darbuose atsiranda stilistinio ir literatūros vertinimo elementų. Išsamesnių straipsnių stiliaus klausimais ima rodytis buržuaziniiais metais leistuose žurnaluose – „Kalboje“, „Kultūroje“, „Gimtojoje kalboje“ ir kt.

1923m. išėjo pirmasis stilistikos vadovėlis. Tai M. Gustaičio „Stilistika. Literatūros teorijos vadovėlis“ (žr. plačiau Pikčilingis 1971:14-16).

1930 m. pasirodė J. Ambrazevičiaus „Literatūros teorija. Poetika“. Dalis knygos skirta grožinio kūrinio kalbos ir stiliaus analizei.

Lingvistinės ir literatūrinės stilistikos klausimais straipsnių yra parašę J. Būtėnas, S. Čiurlionienė-Kymantaitė ir kt. (žr. plačiau Pikčilingis 1971:16-18).

2006 m. J. Pikčilingio aštuoniasdešimtmečiui paminėti išleista knyga „Lingvistinės lietuvių stilistikos raida XX amžiuje“. Šios knygos autorė Vaida Knabikaitė teigia, kad „lingvistinės lietuvių stilistikos tyrėjai šios kalbotyros šakos problemas nagrinėja įvairiais atžvilgiais, tačiau nėra tirta šio mokslo raida. Todėl ir buvo sumanytas toks apibendrinamasis darbas, kuriame remiantis lingvistinės stilistikos teorija ir tyrinėjimais būtų aprašyta lietuvių lingvistinės stilistikos raida XX

a“ (Knabikatė 2006:8) Knygoje šiek tiek užsimenama ir apie literatūrinę stilistiką, bet išsamiau, žinoma, nagrinėjama būtent lingvistinės stilistikos raida.

J. Pikčilingis skiria dešimt stilingos kalbos ypatybių: aiškumą, tikslumą, paprastumą, grynumą, glaustumą, gyvumą, įtaigumą, vaizdingumą, skambumą, turtingumą. Taigi kalbėti stilingai – tai laikytis reikalavimų, einančių iš minėtųjų ypatybių. Ne visos šios ypatybės visur vienodai svarbios. Vienur reikia, kad kalba būdama taisyklinga, dar būtų ir aiški, tiksli, gryna, kitur kalba turi būti kuo glaustesnė, gyvesnė, vaizdingesnė. Visa tai priklauso nuo funkcinio stiliaus.

Kalbant apie stiliaus ypatybes, svarbu atsižvelgti ir į nacionalinės kalbos dvasią, jos charakterį. Kas vienoje kalboje stilistiškai nepriekaištinga, kitoje gali būti stilistiškai ydinga ir pan. (pagal: Pikčilingis 1971:34-35).

Kazimieras Župerka savo knygelėje „Stilistika“ stiliaus ugdymo reikalu skiria tris geros kalbos ypatybių grupes:

- Gero stiliaus prielaidos (logiškumas, taisyklingumas);
- Bendrosios jo ypatybės (tikslumas, aiškumas, glaustumas);
- Specifinės ypatybės (vaizdingumas, gyvumas, skambumas ir kt.) (pagal: Župerka 1997:101).

K. Župerka pabrėžia, kad „kiekviena ypatybė yra orientuota į tam tikrą teksto veiksnį, nuo jo priklauso. Santykis su kodifikuota kalbos norma rodo taisyklingumą, su mąstymo dėsniais – logiškumą, iš santykio su mintimi sprendžiame apie kalbos tikslumą, iš santykio su adresatu – apie jos aiškumą ir įtaigumą, iš teksto apimties (trukmės) santykio su informacijos kiekiu – apie kalbos glaustumą, pagal santykį su kalbos ištekliais apibūdinamas kalbos turtingumas“ (Župerka 1997:101). Taip pat autorius sako, kad visos ypatybės eina iš teksto tikslingumo, komunikacinės intencijos. Jos nė viena nėra visuotinė. „Net kalbos taisyklingumui kartais tyčia nusikalstama“ (Župerka 1997:101). Čia reiktų paminėti, kad pirma reikia išmokti kalbėti ir rašyti taisyklingai, logiškai, aiškiai ir tik tada prareikus galima tyčia kurio nors reikalavimo nesilaikyti (pagal: Župerka 1997:102).

Logiška kalba laikosi mąstymo dėsnų, kurie pažeidžiami, jei tą patį dalyką aiškiname tuo pačiu, kalbama nenuosekliai ir pan. Dėl nelogiškumo dažnai atsiranda stilistinių teksto trūkumų, tada logiškai neapdorota mintis yra netiksli, neaiški (pagal: Župerka 1997:102). J. Pikčilingis taip pat gana plačiai rašo apie stilistinius loginius kalbos negerumus. Jis teigia, kad kartais nelogiškai vartojamas ir tik vienas žodis arba frazė. Daug loginių klaidų randama vaizdinių kalbos priemonių vartojime. Čia autorius pabrėžia, kad palyginimuose, metaforose, hiperbolėse ir t.t. sunkoka taikyti

įvairius logikos dėsnius, nes kaip jis sako „minėtosios priemonės turi, taip sakant, „kitą logiką“ (žr. plačiau Pikčilingis 1971:42).

Aiškumas

Žodžio vartojimo tikslas – padaryti dalyką aiškesnį, o ne jį aptemdyti. M. Gorkis mokė: „Rašyti aiškiai ir tiksliai – tai rašyti meniškai. Netikslūs ir neaiškūs pasakymai žudo pačioje užuomazgoje visa, kas meniškai estetiška,„ kuo turi pasižymėti literatūros kūrinių žodinis audinys“ (Pikčilingis 1971:43). K. Župerka rašo, kad aiškumui padeda kalbos paprastumas, o trukdo įmantravimas (pagal: Župerka 1997:103). Ši mintis išsakyta ir J. Pikčilingio knygoje „Lietuvių kalbos stilistika“ (1971m.). Grožinėje literatūroje įmantraujama tropais, metaforom, palyginimais ir kitomis išraiškos priemonėmis. Tačiau tokių ydingų ir kalbą darkančių metaforų ir kitų išraiškos priemonių pasitaiko ir publicistikoje, ir kituose stiliuose.

Labai negerai, kai tekstas būna perkrautas specialiais terminais. Vartojant tekste terminą, būtina pasirūpinti, kad to termino reikšmė vienu ar tai kitu būdu būtų atskleista. Aiškumui nepadeda sakinio perkrovimas paties autoriaus sugalvotais naujadarais, tarmybėmis, archaizmais ir t.t.

Nelietuviškus ar retesnius žodžius taip pat reiktų paaiškinti. Daiktų santrumpų, kurios, anot J. Pikčilingio, yra „parapinio“ pobūdžio reiktų vengti.

Būtina aptarti ir dviprasmybes. Pirmiausia dažniausiai sakinyje esti dviprasmiškas, kai jame vartojami daugiareikšmiai žodžiai. Atsargiai reiktų vartoti ir homonimus bei homoformas.

Dviprasmybės ypač vengtinos tokiose kalbose, kuriose turi būti tiksliai apibrėžta loginė funkcija. J. Pikčilingis pateikia pavyzdį: *Dėmesio, vaikai!* Čia neaišku ar kreipiamasi į vaikus, ar į vairuotojus ir kurie turi būti atsargūs.

Nevertėtų vartoti žodžio ar posakio dviem reikšmėmis tame pačiame sakinyje, pvz.: *Svečio žodyje (=kalboje) išgirdome šiltų žodžių apie mūsų iniciatyvą.*

Neatsargiai vartojami dviveiksmiai veiksmazodžiai sakinį daro dviprasmiškus. Čia turima omenyje, koks yra veiksmazodžių veiksmas – baigtinis ar tęstinis? Dažnai lietuvių kalboje sakinyje susibėga vienas nuo kito priklausantys vienodi linksniai, o kartais ir keli šalutiniai sakiniai (žr. plačiau Pikčilingis 1971:52-58).

Sakinyje esti neaiškus ir tada, kai jis perkrautas, prikaišiotas įvairių intarpų. Žinoma, dažniausiai taip būna su ilgais sakiniais, tačiau net ir sudėtingiausias bei ilgiausias sakinyje bus aiškus, jei jis bus logiškas, gerai suderintas.

Daug dviprasmybių kelia netaisyklingas linksnių vartojimas/pasirinkimas, neapdairus neveikiamosios rūšies vartojimas. Aiškumui kenkia ir žodžių perteklius (Pikčilingis 1971:44-65).

Tikslumas

„Kalbos tikslumas reikalauja, kad raiška atitiktų mintį“ (Župerka 1983:122). Kalbos tikslumas didelį vaidmenį vaidina moksliniame dalykiniame stiliuje. „Juk pavartotas ne tas žodis – tai iškreiptas teiginys!“ (Pikčilingis 1971:65). Mokslo darbuose privaloma kuo tiksliau reikšme vartoti vieną ar tai kitą žodį. Jei to nepaisoma, sakinyje dažnai neperteikia tikslios minties, būna miglotas, nesuprantamas. J. Pikčilingis pabrėžia, kad „minėtas reikalavimas neaplenkia nė tų, kam pirmiausia rūpi kalbos meniškumas, estetinė jos pusė, t.y. grožinės literatūros atstovų“ (Pikčilingis 1971:66). Literatūros meno kūrinys turi būti tikslus ir gramatiškai taisyklingas. „Tik čia nėra vienas sau reiklus rašytojas vien tuo nepasitenkins: be loginio turinio, jam dar rūpės emocinės-ekspresinės žodžių ypatybės, jų keliamos asociacijos, stilistiniai atspalviai, kitaip sakant, žodžio poetika. Mat grožinėje literatūroje reikia rasti tąjį „*vienintelį*“ žodį, kuris visais savo niuansais bei subtiliausiais atspalviais atitiktų aplinką, kurioje vartojamas“ (Pikčilingis 1971:66).

Iš leksinių stilistinių netikslumų būtų galima paminėti sinonimų painiojimą. Dažnai neatsižvelgiama į sinonimų, t.y. artimą reikšmę turinčių žodžių reikšmes ir jie vartojami be skirtumo, pvz.: *galvoti* ir *manyti*, *tirštas* ir *tankus* *stebėti* ir *matyti* ir kt. Tokie žodžiai painiojami todėl, kad jie laikomi turinčiais labai artimą reikšmę, t.y. sinonimais. Tačiau iš tikrųjų jie tokie nėra. Jie vienas kito atžvilgiu yra asinonimiški ir todėl tokius netikslumus galima vadinti asinonizmu netikslumais.

Stokojant sinonimų, vartojamos perifrazės (daiktas vadinamas ne tikroju vardu, o nusakomas kitų žodžių fraze): veiksmazodis *gimti* dažnai keičiamas į *pasaulį išvysti*, *išvysti šviesą* ir kt. Čia autorius primena, kad būtina nepamiršti, jog perifrazė nėra tikrasis daikto ar reiškinių vardas ir reikia būti akylam, kad nebūtų nutolstama nuo tikrosios pasakymo prasmės.

Aiškinant žodžių painiojimą, dar galima nurodyti artimą skambėjimą, dažnai apsirinkama, kai vartojami giminiški, tos pačios šaknies, žodžiai.

Žodžių darybos netikslumai taip pat kenkia sakinio tikslumui: vartojamas ne tos darybos žodis, pasirenkama ne ta priesaga ar priešdėlis ir pan.

Taisyklinga žodžių tvarka sakinyje taip pat turi didelę reikšmę sakinio tikslumui taip pat ir aiškumui. Jos nepaisant, sakinyje tampa neaiškus, netikslus, o dažnai ir nelogiškas, chaotiškas (pagal: Pikčilingis 1971:65-93).

Paprastumas

Kalbant apie stiliaus paprastumą, verta paminėti tai, kad dažnai aiškumas ir tikslumas nukentčia dėl paprastumo stokos kalboje. „Mokėjimas sudėtingą mintį pasakyti paprastai – stilistinio meistriškumo požymis“ (Pikčilingis 1971:94).

Įmantravimo, nepaprastumo vaikymosi reiškinių pasitaiko įvairiuose stiliuose: ir mokslinėje literatūroje, ir grožinėje, ir net paprasčiausiose korespondencijose, tarnybiniuose raštuose. Daug pavyzdžių, kur perdėtai vartojami įvairūs specialūs terminai, sakiniai perdėtai “modernizuojami,, ir t.t. pateikia J. Pikčilingis savo knygoje „Lietuvių kalbos stilistika“ (žr. plačiau Pikčilingis 1971:95-102).

Grynumas

Štai ką apie stiliaus grynumą sako V. Hugo: „Stilius – kaip krištolas: nuo grynumo priklauso jo žibėjimas... Tad saugokime jį nuo kalbos pelų ir dirsių“ (Pikčilingis 1971:102). Čia tie pelai ir dirsių – tai svetimybės, kurios kartais, kaip būtų apmaudu, vartojamos vietoj savų žodžių, kurie esti ne ką prastesni už svetimybės. Labai daug vartojama barbarizmų, žargonizmų, kurių vartojimas niekaip nesiderina su kalbos grynumu. Tačiau grožinėje literatūroje barbarizmai, žargonybės dažnai turi kokią nors idėjinę meninę vaizdavimo paskirtį: individualizuojama bei tipizuojama personažų kalba ir socialinė aplinka, kurioje jie veikia. Bet rašytojas neturėtų tuo piktnaudžiauti ir turi jausti neliteratūrinių elementų vartojimo ribas. Negalima visko suversti į grožinį kūrinį. Barbarizmus, žargonus vartoti tik ten, kur jie yra neišvengiami.

J. Pikčilingis rašo, kad problemiškas dalykas stilistikoje yra skolinių ir tarptautinių žodžių vartojimas. Tai jau yra ne svetimybės ir nė viena kalba neišsiverčia vien tik savo žodynu. Daugelis skolinių yra ekonominio, politinio, kultūrinio bendradarbiavimo padarinys. Tačiau svarbu mokėti skirti, kas mums būtina, o kas ne. Iš dviejų žodžių – lietuviško ir tarptautinio – dažniausiai renkamės tą, kuris tikslesnis ir jeigu žodžiai esti abu vienodai tikslūs, tai, anot J. Pikčilingio, nereiktų drovėtis pasirinkti lietuvišką variantą, kuris dažnai būna ir suprantamesnis, ir gyvesnis. Jonas Šukys taip pat išsako tokią pačią mintį: „Jei yra savų, skolintus dalykus atmetame“ (Šukys 2003:19).

Žinoma, mokslo literatūroje tarptautinis žodis dažnai būna terminologiškai tiksliau apibrėžtas ir labiau mėgstamas, ir jei jis dalykiškai tikslesnis už savo lietuvišką atitikmenį, tai jis (tarptautinis žodis) ir pasirenkamas.

Kratantis skoliniais, tarptautiniais žodžiais, kuriami naujadarai, tačiau šie esti dažnai kur kas prastesni už nelietuviškus atitikmenis. Nemažai abejotinų darinių pasitaiko vertimuose (pagal: Pikčilingis 1971:102-110).

Autorius gana plačiai aprašo leksinių ir gramatinių vertinių svetimybės, pateikia daug pavyzdžių (žr. plačiau Pikčilingis 1971:110-120).

Glaustumas

„Mokėjimas atrinkti – pirmoji stiliaus glaustumo sąlyga“ (Pikčilingis 1971:120). Jau beveik norma tapo šnekamojoje lietuvių kalboje sutrumpėjusios kai kurios linksnių formos. Žodžių trumpinimas pastebimas įvairiose kalbose (žr. plačiau Pikčilingis 1971:120-121).

Stiliui labai kenkia nereikalingi epizodai, nukrypimai nuo temos, įvairios nebūtinai smulkmenos. Glaustumas – vertinama stiliaus ypatybė. Šios ypatybės priešas, tai žodžių perteklius sakinyje, kai žodžių junginiais aiškinamos savaime suprantamos tiesos, vartojami nereikalingi pažyminiai, pasikartoja tie patys žodžiai, įvardžiai, sakinyje perkraunamas įterptiniais žodžiais ir pan. Tačiau yra įvairių tiek leksikoje, tiek gramatinėje sandaroje priemonių, kurios padeda suglausti vieną ar tai kitą mintį sakinyje (žr. plačiau Pikčilingis 1971:139-148).

Gyvumas

J. Pikčilingis teigia, kad stiliaus gyvumo patikimas požymis – jo artumas šnekamajai kalbai. Žinoma, tenkintis vien šnekamąja kalba, jos išraiškos priemonėmis rašytinės kalbos stiliuose negalima. Tiesiog reikia mokėti šnekamąja kalba kūrybiškai naudotis. Juk, tikrai, sekdami šnekamosios kalbos stiliumi, laikraščių korespondentai neparašys: *Rekomenduojama kūrėjus aprūpinti pietumis, kaip pavyzdžiui, daroma talkininkų atžvilgiu = Kūrėjams, kaip ir talkininkams, reikia duoti pietus* (Pikčilingis 1971:158).

A. Pupkis pabrėžia, kad kalbos gyvumas negali būti suprantamas tiesmukai, siaurai, kai patariama rašyti ir kalbėti vaizdingai, vartoti daug priežodžių, patarlių, sentencijų. Kaip A. Pupkis sako, jie yra vertybė, bet tik tada, kai jie vartojami vietoj ir motyvuoti. Kalbos gyvumas neatsiejamas nuo taisyklingumo. Kalbą negyvą daro linksnių ir prielinksnių, padalyvių ir dalyvių vartojimo klaidos, gausus tarptautinis žodynas ir t.t. (pagal: Pupkis 2005:382).

Nuosaikus tarnybinių žodžių vartojimas taip pat vienas iš stiliaus gyvumo požymių. Jungtukai, jungiamieji žodžiai dažnai vartojami be reikalo (pagal: Pikčilingis 1971:165-180).

Toliau kalbant apie stiliaus gyvumą, reiktų pasakyti, kad tikriausias gyvybės ženklas – tai judėjimas, dinamika. O judėjimą, kaip procesą, perteikia veiksmažodis, iš kurio gyvumą gauna daiktavardis ir kitos kalbos dalys.

Kokios priemonės gyvina kalbą plačiau galima pasiskaityti J. Pikčilingio knygoje „Lietuvių kalbos stilistika“ (žr. plačiau Pikčilingis 1971:181-185).

Įtaigumas

Įtaigusis stilius – sunkiausia stiliaus rūšis, kadangi čia nėra universalių rekomendacijų. Kiekvienas savo mintį įteigia savaip.

Kalbėdami apie šį stilių, pirmiausia susiduriama su terminu emfaze. Ja suprantama išpūdzio, emocinės įtampos sustiprinimas specialiomis stilistinėmis priemonėmis – leksinėmis, gramatinėmis, intonacinėmis. Jau pats dalykas, apie kurį kalbama, gali būti išpūdingas, bet jei jis bus gerai stilistiškai išreikštas, tuo labiau paveiks skaitytoją. „Įtaigumas yra maksimalus išraiškos priemonių ir turinio atitikimas“ (Pikčilingis 1971:188). Kuriamą emfazę stiprina ir epitetai, ir perifrazės, ir palyginimai, ir metaforos, ir metonimijos ir kt. stilistinės priemonės (žr. plačiau Pikčilingis 1971:188-206).

Kalbos įtaigume vengtina didaktika, monotonija, šabloniškumas. To vengdamas rašytojas turi visišką laisvę. „Jo „žinioje“ – visas išraiškos priemonių arsenalas, žanro pasirinkimo galimūmai, įvairūs savo minties perteikimo būdai“ (Pikčilingis 1971:208). Didaktinis tonas gali būti pakeistas retoriniu, pavartotos tam tinkamos priemonės: retorinis klausimas, kreipinys, retorinis sušukimas ir t.t.

Vaizdingumas

Kalbos vaizdingumas dažnai suplakamas su kitomis stiliaus ypatybėmis: raiškumu, emocingumu ir t.t. Tačiau ne visa, kas ekspresyvu, emocinga jau yra ir vaizdinga.

Yra žodžių, kurie vaizdingi savaime „iš prigimties“, kiti tampa vaizdingi esant tam tikroms aplinkybėms, būdami tam tikrame kontekste.

Įvairiose gyvenimo srityse vartojamas kalbos vaizdingumas nebūna vienodas. Grožinis literatūros kūrinys negali būti nevaizdingas, o tarnybiniuose raštuose, dokumentuose kalba negali būti vaizdinga. Publicistikoje taip pat tenkinamasi kuo pilkesniu žodžiu. Mokslo darbuose vaizdingumas nėra būtinybė, jis gali būti nebent tik pageidaujamas (pagal: Pikčilingis 1971:220-237).

Turtingumas

J. Pikčilingis teigia, kad lietuvių kalba yra turtinga ir stilistiškai lanksti: tam pačiam daiktui, veiksmui, jų ypatybėms žymėti dažnai esama ne vieno, o net kelių žodžių.

„Pats pirmasis kalbos turtingumo rodiklis – sinonimai“ (Pikčilingis 1971:267).

Sinonimų ir kitų išraiškos priemonių gausumą lietuvių kalboje rodo jau ankstyvieji jos rašytiniai paminklai (žr. plačiau Pikčilingis 1971:268). Kalbos turtingumą rodo ne tik žodyno gausumas. „Mums dar turi rūpėti išraiškos priemonių ištekliai, esantys gramatinėje sandaroje“ (Pikčilingis 1971:271). Tai esti tokios gramatinės formos ir konstrukcijos, kurių reikšmė yra labai artima ir be didesnio skirtumo galima vartoti tai vieną ar tai kitą, pvz.: *juodu akių – juodomis akimis* ir pan.

Su kalbos turtingumu susijusios įvairios stiliaus ypatybės: tikslumas, gyvumas, vaizdingumas ir t.t. Ypač glaudžiai turtingumas susijęs su stiliaus gyvumu ir įtaigumu (žr. plačiau Pikčilingis 1971:274).

Apie stilių rašė, kaip jau buvo minėta, ir kiti kalbininkai. Galima paminėti mokslininkės A. Valeckienės straipsnį „Pagalvokime ir apie stilių!“, kuriame teigiama, kad prastas, nerūpestingas stilius temdo ar net iškraipo pačias giliausias mintis. Autoriai dažnai nesistengia paieškoti tikslesnio žodžio ar posakio vienai ar tai kitai minčiai išreikšti, o griebiasi pirmo šovusio į galvą. Ji taip pat pamini, nereikalingų žodžių vartojimą sakinyje, kurie nieko nauja nepasako arba tik pakartoja tai, kas sakinyje pasakyta/išreikšta kitu žodžiu. Straipsnio autorė kritikuoja tuščiažodžiavimą, dėl ko įvairiuose straipsniuose pasitaiko ištęstų, ilgų, gremėzdiškų sakinių (KALBOS KULTŪRA, 1970, Nr. 18, p. 11-17).

1.5. Vertimas vaikų literatūroje

Taigi trumpai apžvelgėme vertimo istoriją, aptarėme straipsnius, kuriuose kalbama apie vertimą, jo problemas, susipažinome su pagrindinėmis stiliaus ypatybėmis. Tačiau iki šiol visą laiką buvo kalbama apie knygas, kurios skirtos suaugusiems, todėl dabar būtų pats laikas panagrinėti literatūrą, medžiagą, kurioje analizuojamos vaikams skirtos verstinės knygos.

R. Miliūnaitė savo pranešime „Kalbėjimo gyvumas – kalbos gyvybė“, kuris buvo skaitytas seminare „Vaikų ir jaunimo literatūros vertimas“ 2005m nagrinėja vertimų dialogus vaikų ir jaunimo grožinėje literatūroje. Ji teigia, kad vaikai gimtosios kalbos mokosi ne po vieną žodį, o ištisomis frazėmis. Ir grožinių kūrinių dialogai vaikams yra pati geriausia gimtosios kalbos mokykla. Todėl ypač svarbu, kad vaikams skirtos literatūros kalba būtų ne tik taisyklinga, bet ir sklandi, aiški, pagauli. Straipsnyje R. Miliūnaitė trumpai aprašo dialoginės kalbos ypatumus. Primena, kad kalba funkcionuoja dviem formomis – rašytine ir sakytine. Abi kalbos formos turi savo stilius, savo raiškos priemones. Rašomajam stiliui būdingas sklandumas, išbaigtumas, o šnekamajam stiliui būdingi pasikartojimai, pasitaisymai, pauzės. Tačiau kartais parašytas tekstas būna perskaitytas, o sakytinė užrašoma. Bet jeigu parašytas tekstas ištiesai skaitomas, tai jį bus sunkoka iš klausos suprasti, o jei kalba bus užrašyta, kokia šnekama, tai tokią kalbą bus sunku skaityti, jei specialiai to teksto neapdorosime.

Pranešimo autorė sako, kad grožinio kūrinio dialogas – tai rašytinė kalba ir ji sukuria sakytinės kalbos iliuziją, taigi stilius yra šnekamasis ir to nereiktų pamiršti, verčiant dialogus. Svarbu, kad nebūtų nukrypstama į kraštutinumus – į kalbos suknyginimą, grynąjį rašomąjį stilių, arba atvirkščiai, kad nebūtų užrašyta nerišli šnekamoji kalba. J. Miliūnaitė pamini, kad vertėjai dažniausiai linkę dialogus suknyginti. Supažindinama, kokia kalba yra gyva. Sudėliojamos keturios poros požymių (neutralumas: išraiškingumas; skurdumas: vaizdingumas; sustingimas: laisvumas; perteklius: glaustumas), pagal kuriuos toliau apžvelgiami vaikų literatūros vertimai. Labiausia vaikų literatūros vertėjams nesiseka su kalbos vaizdingumu. Čia jie pakliūva į keblią padėtį. Kaip R. Miliūnaitė sako, galima atrasti daug gražių žodžių, bet ar vaikai juos supras? Todėl atrasti vertėjui patį tinkamiausią žodį iš keliolikos sinonimų labai svarbu ir tai yra nemažas vertėjo meistriškumo išbandymas. Dažniausiai, kalbėdami apie kalbos skurdumą, vaizdingumą, susiduriame su sinonimika, žodžių reikšmių atspalviais ir pan. R. Miliūnaitė pateikia nemažai pavyzdžių, kur vartojami ne tie žodžiai, kurie turėtų būti pavartoti ir tai kartais pereina į normų ir klaidų sritį.

Apžvelgus pastarųjų metų vaikų verstinės literatūros knygas, R. Miliūnaitė drąsiai teigia, kad jose esti ir puikios kalbos pavyzdžių, bet panagrinėjus vertimų dialogų kalbą, pamatyta, kad kai kurie vertėjai dar yra kaustomi originalo baimės.

Kęstutis Urba minėtame seminare taip pat kalbėjo apie verstines knygas vaikams. Kalbėdamas apie mažiausiems vaikams leidžiamas knygas, K. Urba pamini, kad šiems skaitytojams knygų išleidžiama daugiausia. Žinoma, tai lemia knygų rinka. Kaip pranešimo autorius sako, „šiam amžiui knygas jauni tėvai „gerai“ perka“. Tačiau kaip nė vienam amžiui, šitame sraute ypač daug prastų, menkaverčių knygų.

Pastaraisiais metais vis daugiau knygų išleidžiama ir paaugliams. Pradėtos leisti specialios knygų serijos: „Beveik suaugę“, „10+“, „N-14“ . Žinoma, išėina ir gerų pavienių knygų. Bet vis dėlto pastaruoju metu gausėja popsinės literatūros paaugliams, kurių motyvai, kaip tapti „cool,, mergaite, kaip patraukti jo dėmesį ir pan. K. Urba sako, kad tokios knygos nieko naudingo neduoda. Apskritai, šiuo metu, anot K. Urbos, madingas yra „fentezi,, arba nuotykinės literatūrinės pasakos žanras. Ir čia greičiausiai „Hario Poterio“ įtaka. „Ši knyga tapo keista atskaitos sistema. Bibliotekininkų kartais klausama: „ar ši knyga tokia pat gera kaip „Haris Poteris“? O kaip atsakyti: ar „Pūkuotuko pasaulis“ ar „Merė Popins“ geresnė ar blogesnė už „Harį Poterį“?

Pranešime paliečiama vertimų geografijos problema. Čia turima omenyje tai, kad beveik neturime naujų pastebimų knygų iš latvių, estų, lenkų, čekų, rusų kalbų. Jaunas žmogus turėtų suvokti, kad pasaulis ne tik Amerika, amerikietiškos vertybės, bet kad jis yra įvairesnis, spalvingesnis. „Keletą sykių susidūriau su teiginiu, kad japonams iš visų pasaulio šalių bene žinomiausia yra Suomija. Mat jie nuo vaikystės susižavi Tuvės Janson Muminukais...“

Literatūros kritikas pasidžiaugia pakartotiniais ir naujais klasikos vertimais. Tačiau jų vis tiek galėtų būti daugiau.

Apie pačią vertimo specifiką K. Urba sako: „<...>, kad vertėjas kaip ir rašytojas negali negalvoti apie knygos adresatą. Ir kuo tas adresatas mažesnis, tuo specifikos daugiau. Esu atlikęs labai menkutį eksperimentą, iš kurio suvokiau, jog mažam vaikui per didelė sinonimika, per didelis žodžio vaizdingumas yra kliūtis suvokti tekstą, o ne privalumas, kaip kad yra suaugusiųjų knygų vertime. Nėra ko kalbėti apie tarptautinius žodžius, kurių vertimuose nuolat pasitaiko“ (Prisiminkime, kad R. Miliūnaitė taip pat savo pranešime kalbėjo apie sinonimiką, tinkamų žodžių pasirinkimą).

Kodėl kartais pražūva tikrai geros, gerai išverstos knygos? Kritikas pateikia tris priežastis:

- Iliustracijų atsisakymas;
- Mažos raidės;
- Kelių to paties ciklo knygų leidimas vienos knygos pavidalu;
- Netinkami viršeliai.

Vertėtų paminėti ir dar vieną seminare „Vaikų ir jaunimo literatūros vertimas“ skaitytą pranešimą, kuriame jo autorė Rita Urnėžiūtė gausiais pavyzdžiais pabando atkreipti dėmesį į būdingiausias vertimų kalbos dalykus verstinėje vaikų literatūroje. Išskiria linksnių ir prielinksnių vartojimą. Daug klaidų daroma vartojant įnagininko linksnį, taip pat vietininko, pvz.: <...>, *tačiau tuo nesibaigė mano kūryba šiame žanre = šio žanro kūryba, šio žanro kūriniai*. Pranešimo autorė pastebi, kad kai kuriose knygose netaisyklingai vartojami būtojo laiko dalyviai, pvz.: *vienas mokinyš nepaisė draudimo, ir jį užmušė įgriuvusi siena (= griūvanti siena)*. Ir ar tai susiję su originalo kalbos įtaka, ar su kitais dalykais, be didesnių tyrimų sunku spręsti. Atkreipiamas dėmesys į jungtukų vartojimą, ypač į jungtukų *jog* ir *bei*.

Paliečiama problema, kad naujausios verstinės vaikų ir paauglių knygos perša mintį apie anglakalbės kultūros prestižą neanglakalbėse šalyse. Kai kuriose knygose, verstose iš vokiečių kalbos, labai daug anglišku intarpų, kurie greičiausiai rodo, kad anglakalbė kultūra laikoma prestižiškesne. Sociolingvistai šį reiškinį aiškina, kaip norą pasipuikuoti kalbos mokėjimu, pritapti prie tam tikros visuomenės grupės. Vertėjui tokie atvejai, kaip R. Urnėžiūtė sako, vienas vargas: versti? Ieškoti funkcinių atitikmenų? Palikti neverstus ir komentuoti? Ar stengtis kuo tiksliau perteikti knygos herojų, šiuo atveju, vokiečių kalbėseną, ar kurti kuo gyvesnį ir skaitytojui natūraliau atrodantį dialogą ar pasakojimą? Čia jau reikia ieškoti aukso viduriuko.

Ir šiame pranešime paminima, kad vaikų literatūroje nesuprantamų žodžių turi būti pavartota kuo mažiau, kad sakiniai nebūtų ištisai versti vaizdingaisiais posakiais ir pan. Anot Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės, kurią R. Urnėžiūtė cituoja, „naujas žodis turi būti pateiktas taip, kad jo reikšmė išryškėtų iš konteksto ir tada nebūtų didelio vargo jį paaiškinti, jei vaikas paklaustų“. Kaip matome, kalbininkai laikosi vieningos nuomonės dėl sinonimų, vaizdingų posakių, naujų žodžių vartojimo. Visi šie dalykai turi būti labai apgalvoti, kad vaizdingumas ar naujas žodis nebūtų kliūtis skaitant tekstą, kūrinį.

Audronė Kučinskienė savo straipsnyje „Ariadnės siūlas: iš labirinto ar į labirintą?“ taip pat šiek tiek paliečia vaikų verstinę literatūrą, ypač pažintinio, enciklopedinio pobūdžio. Štai ką A. Kučinskienė sako apie verstą „Vaikų enciklopediją“: „<...>, atrodo, kad „Naujoji Rosma“, (autorė ypač kritikuoja šios leidyklos leidžiamas knygas) ima klaidinti savo skaitytojus jau nuo mažumės. „Vaikų enciklopedijoje“ skaitome, kad „*Pirėja – Atėnų uostas*“, tačiau tiek antikinių, tiek dabartinių *Atėnų uostas yra Pirėjas*; „*jaunieji atėniečiai nuogi treniruodavosi kvadratiniame gimnazijos kieme*“, čia reiktų vaikams paaiškinti, kad mūsų laikų gimnazija nėra tas pats, *kas senovės Graikijos gimnazijas, sportui skirtas pastatas*. <...>. Esu tikra, kad vaikams ir jaunimui skirta lektūra turi būti ypač kruopščiai parengiama, nes jos paskirtis – padėti išsilavinimo pamatus ir parengti jauną žmogų tolesniam lavinimuisi“.

Kaip matome, vertinant knygos „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ vertimo kalbą, būtina atsižvelgti ne tik į kalbos klaidų sąrašą, bet ir norimą perteikti mintį, stilistiškai motyvuotus dalykus, rašytojo kuriamą teksto stilių, bendrą kūrinio prasmę.

2. KNYGOS „HARIS POTERIS IR IŠMINTIES AKMUO“ VERTIMO KALBOS VERTINIMAS KALBOS KULTŪROS ASPEKTU

Anot kalbininko Jono Šukio, terminas *kalbos kultūra* Lietuvoje yra pakankamai naujas. Plačiau pradėtas vartoti tik sovietmečiu.

Kalbos kultūrą galima suprasti siaurąja ir plačiąja prasme. Kalbos kultūra – tai pavyzdingas ar bent tinkamas kalbos vartojimas.

Kalbos kultūra siaurąja prasme – tai kalbos taisyklingumas. Privaloma vartoti įteisintus žodžius ir normines jų reikšmes, taisyklingus žodžių junginius ir sakinius. Kalbininkas pabrėžia, kad visa tai yra kalbos kultūros pagrindų pagrindas ir jokios kalbos grožybės negelbės, jei kalba bus netaisyklinga. Didesni kalbos kultūros reikalavimai keliami ne sakytinei, bet rašytinei kalbai. Tačiau kas netaisyklingai kalba buityje, tam dažniausiai sunkiau sekasi taisyklingai rašyti arba kalbėti be klaidų viešai.

Kalbos kultūra plačiąja prasme, be kalbos taisyklingumo, apima ir kalbos estetiką bei kalbos etiką.

Kalbos estetikai svarbu, kad kalba būtų ne tik taisyklinga, bet ir graži, vaizdinga, žodinga, įtaigi ir pan.

Kalbos etika rūpinasi, kad kalba būtų ne tik taisyklinga, vaizdinga, žodinga, bet ir kultūringa, mandagi (pagal: Šukys 2003:8-11).

Norint tinkamai įvertinti ir ištaisyti kalbos klaidas, reikia mokėti jas atpažinti ir klasifikuoti. Kalbos klaidų klasifikacija yra šiek tiek sąlygiška, nes kartais sunku kurią nors klaidą priskirti prie tam tikros klaidų grupės.

Skiriamos tokios kalbos klaidų grupės:

1. Tarties.	}	Būdingos tik šnekamajai kalbai.
2. Kirčiavimo.		
3. Leksikos.	}	Būdingos šnekamajai ir rašomajai kalbai.
4. Žodžių darybos.		
5. Morfologijos.		
6. Sintaksės.		

Aiškių ribų tarp šių kalbos klaidų grupių nėra. Be to, kiekvieną jų dar galima skirstyti smulkiau (pagal: Pribušauskaitė, Navickienė 2000)

Šiame darbe analizuojamos šios klaidos: žodyno, žodžių darybos, morfologijos, sintaksės. Atskirame skyrelyje aptariamas knygos “Haris Poteris ir Išminties akmuo” vertimo stilius.

2.1. Žodyno klaidos

Visos leksikos klaidos skirstomos į barbarizmus, hibridus, vertalus ir semantizmus. Barbarizmai ir hibridai yra pasiskolinti žodžiai arba žodžiai, turintys skolintinių žodžių darybos elementų, o vertalų ir semantizmų yra pasiskolinta žodžio ar žodžio junginio reikšmė (pagal: Pribušauskaitė, Navickienė 2000).

2.1.1. Hibridai

Hibridais laikomi žodžiai, kurie turi skolintą kokią nors žodžio dalį. Kalbotyroje hibridai suprantami nevienodai. Vieni kalbininkai hibridais laiko žodžius, turinčius skolintinę šaknį, priesagą ar priešdėlį, kiti – hibridais laiko tik tuos žodžius, kurie sudaryti su nelietuviškais priešdėliais ar priesagomis ir sudurtinius žodžius, kurių viena šaknis barbarizmas (pagal: Pribušauskaitė, Navickienė 2000).

Nagrinėjamame vertime pasitaikė vienas hibridas. Pvz.:

Žaibiškai žalias draperijas pakeitė raudonos, <...> (= drapanas) 244.

2.1.2. Barbarizmai

Barbarizmai yra nenorminiai kitų kalbų žodžiai, vietoj kurių bendrinėje kalboje yra lygiaverčių pakaitų. Tai skolintinės leksikos dalis, be kurios bendrinė kalba puikiausiai apsieina. Juos nesunku atpažinti ir taisyti. Barbarizmais laikomi ne visi skoliniai, o tik tie, kurie vartojami vietoj kodifikuotų lietuviškų variantų (pagal: Pribušauskaitė, Navickienė 2000).

Knygos vertime pasitaikė šie barbarizmai, pvz.:

*Neaišku, **katras** dėl to labiau tūžo <...> (= kuris) 136.*

*Šalia durų gulėjo **kaliošai** ir stovėjo į sieną atremtas arbaletas? (= guminiai batai;) 112.*

*Visu pirma, kai Šėmas Finiganas puolė klausti, kaipgi mokytojas įveikė tą **zombį**, Kvirlis užraudo ir prašneko apie orą (= pabaisą/padarą) 108.*

*Taip Roniui ir pasakė; dar papasakojo, kaip nešiodavo Dudlio **išdėvas** ir niekada negaudavo tikros gimtadienio dovanos (= Dudlio išaugtus drabužius) 82.*

*Rytą pusryčių jie valgė senų dribsnių ir konservuotų pomidorų su **skrebučiais** (= džiuvėsiais) 38.*

2.1.3. Frazeologiniai junginiai

„Frazeologijos žodyne“ rašoma, kad frazeologiniai junginiai savo sandara yra pastovūs, savo reikšme – vientisi, o savo stiliumi – vaizdingi.

Frazeologiniai junginiai yra sudaryti iš populiarių žodžių. Frazeologijoje vartojami žmogaus kūno dalių pavadinimai, naminių ir laukinių gyvulių ir paukščių pavadinimai, antgamtinių būtybių ir jų buveinių pavadinimai ir t.t.

Frazeologinius junginius sudaro tiek bendrinės kalbos žodžiai, tiek tarmėse vartojami jų atitikmenys.

Lyginant frazeologinius junginius su laisvaisiais junginiais, galima matyti, kad kai kurie junginiai gali būti tiek laisvasis, tiek frazeologinis. Frazeologinius junginius ir sutampančius su laisvaisiais galima atskirti/suvokti kontekste (žr. plačiau Ermanyte, Kažukauskaitė, Naktinienė ir kt. 2001).

Taigi su leksika susiję frazeologiniai junginiai ar kiti žodžių junginiai. Vertime tokių junginių/vertinių, kurie yra taisytni, pasitaikė gana daug, pvz.:

Tada jis jau buvo mane išaiškinęs ir bandė sužinoti, <...> (= išsiaiškinęs, kad tai aš) 231.

Būtinai turi sutrukdyti Kvirlui imtis veidrodžio (= prisiartinti prie veidrodžio; atitraukti Kvirlio dėmesį nuo veidrodžio) 231.

Na, taip, bet aš turėjau galvoj arčiau namų <...> (= omenyje) 202.

Taip buvo per amžius, taip tebėra ir dabar (= visada) 202.

Per amžius šito neįsiminsiu (= niekada) 182.

Buvo išbalęs ir arti ašarų (= akys pilnos ašarų; apsiašarojęs arba buvo išbalęs ir prie ašarų (Paulauskas 1977:34)) 196.

Tik Ronis nuo jo neatsimetė (= jį palaikė/guodė) 195.

Pridėk dar Norbertą su neregimuoju apsiaustu, <...> (= o, kur dar) 193.

– Hagridai, – paklausė Haris, – kokių spartumu auga Norvegijos gūbriuotieji? (= ar labai greitai) 186.

– O, mes kažį kada išsiaiškinom, kas jis toks, <...> (= jau seniai) 182.

Jie nepaprastai svarbūs, reikėjo pradėti prieš mėnesį, nežinau, kas man užėjo... (= labai svarbūs; ką aš galvojau...) 181.

– Hagridai, gal galima praverti langą? Aš tuoj užvirsiu (= man labai karšta) 184.

– Hermiona, egzaminai dar kažį kur (= negreitai; kažį kur kažkur: K. kur (toli) jis gyvena .DLKŽ, 2000:383) 181.

Haris nesuprato, ar jam tik atrodo, bet stačiai kiekviename žingsnyje susidurdavo su Sneipu (=

bemaž) 175.

*Nėra reikalo man aiškinti, kad aš nesu pakankamai drąsus mokytis Grifų Gūžtoje (= nebūtina arba **be reikalo/veltui** man aiškini, kad aš nesu <...> (Paulauskas 1977:235)) 173.*

***Tikra mįslė**, kaip jis įlipo pro skylę už portreto, nes kojos buvo sulipusios, <...> (= įdomu) 172. Jis garantuotai **ims sukti**, jei matys, kad laimime (= meluos) 172.*

*Labai keistas jausmas – lyg būtų **atausta vandeniu** (= išausta iš vandens ?) 159.*

*– Šaunuolė, kad **mus išsuko**, – pripažino Ronis (= mums padėjo: išsukti būdingas šnekamajai kalbai arba šaunuolė, padėjo mums **sveikus kailius išnešti** (Paulauskas 1977:109)) 142.*

*Apsisukę nuskuodė atgal prie tų durų ir **perimti baimės** šiaip taip pasuko raktą (= išsigandę) 140.*

*Visi **alpo laukdami nesulaukdami** šitos valandos (= labai jaudinosi laukdami) 136.*

*„Kometos“ prašmatnios, bet joms **tolį šaukia** iki „Aureolių“ (= neprilygsta) 132.*

*– Smirdžius jus **apšovė**, – pasakė Hariui Hermiona (= apgavo arba Smirdžius jums **akis apdūmė/apmuilino** (Paulauskas 1977:20)) 127.*

*Visu pirma, kai Šėmas Finiganas **puolė klausti**, kaipgi mokytojas įveikė tą zombį, Kvirlis užraudo ir prašneko apie orą (= ėmė klausinėti). 108*

***Kai visi prisisprogo**, valgio likučiai iš lėkščių išgaravo, indai liko švarut švarutėliai (= prisivalgė) 101.*

*Hariui laižant nuo pyragaičio sirupą, **išėjo kalba** apie šeimas (= kalba pakrypo) 101.*

*Hariui **pašoko širdis** (= **suvirpėjo širdis** (Paulauskas 1995:181)) 93.*

*<...>, didingi marmuro laiptai **ėjo į kitus aukštus** (= vedė į kitus aukštus) 90.*

*Kačių aš pats nemėgstu, man jos tik **čiaudulį varo** (= aš joms alergiškas) 68.*

*– **Dedu galvą**, kad pakliūsiu į Švilpynę, – liūdnei tarė Haris (= esu tikras/galiu prisiekti) 66. Garantavimui, užtikrinimui J. Paulauskas teikia galvą guldyti (1977:85).*

*– O, atleisk, – **nė kiek neatsiprašomai** tarė vaikėzas(= įžūliai) 65.*

*Haris neišmanė, **kur pirmiausia mestis**, kai dabar toks turtingas (= kaip elgtis/ką daryti) 64.*

*Eidamas šaligatviu **kaip užsuktas** sukiojo galvą į visas puses stengdamasis viską pamatyti <...> (= nuolat) 60.*

*Virš jų **iškaba skelbė**: <...> (= iškaboje buvo parašyta) 60.*

***Įmetus paštą**, dėdė Vernonas, stengdamasis pasigerinti Hariui, įsakė Dudliui jį atnešti (= atėjus paštui) 35.*

*Haris **vienu žygiu** visą savo turtą užsinešė viršun (= vienu sykiu/vienu kartu) 34.*

*Haris tikriausiai kirposi daugiau sykių negu visi kiti klasės berniukai **kartu paimti** <...> (= Haris tikriausiai kirposi daugiau sykių nei visi kiti klasės berniukai) 22.*

***Iš savo išvaizdos** Hariui patiko tik siaurutis randas kaktoje, panašus į žaibą (=*

išvaizdoje/labiausiai Hariui jo išvaizdoje patiko...) 21.

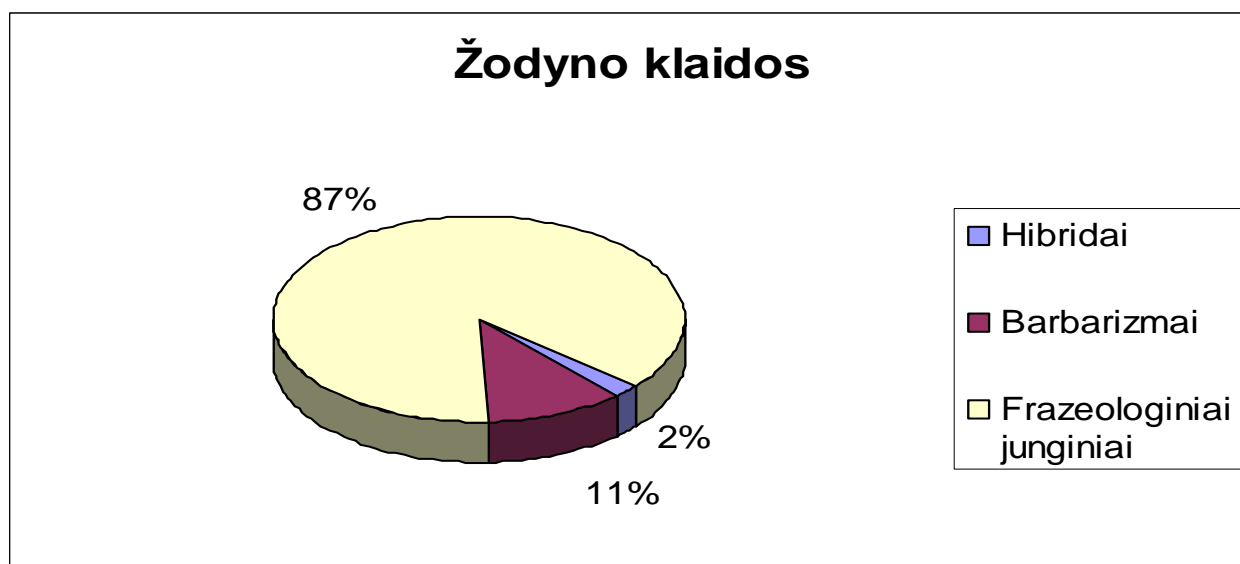
Kol ponas Durslis **nelengvai migdėsi**, katė ant tvoros nė neketino miegoti (= bandė užmigti) 12.

Praeidamas piktai **perleido juos akimis** (= juos nužvelgė arba praeidamas pro juos **pervertė akis** (Paulauskas 1977:24)) 9.

Greičiausiai juos sučiups Filčas arba Ponia Noris, ir Haris jautė, kad, tą pačią dieną sulaužydamas dar vieną mokyklos taisyklę, **iš tikrųjų bando likimą** (= tampo likimą už ūsų arba labai rizikuoja) 124. J. Paulauskas rizikavimui pateikia frazeologizmą „žaidimas su ugnimi“ (1995:115).

Hario galvoje lėkė įvairūs pasiteisinimai, alibi ir fantastiškos istorijos, viena už kitą kvailesnės (= Hario galvoje sukosi (Paulauskas 1977:88)) 193.

1 diagrama

Kaip matyti iš diagramos, daugiausia klaidų ar netikslumų padaroma verčiant frazeologizmus.

Norisi paminėti ir tai, kad vertime pasitaikė labai gražių, tiksliai pavartotų frazeologizmų, teikiamų "Lietuvių kalbos frazeologijos žodyne", pvz.:

Tykinant tamsiu koridoriumi prie lauko durų, **širdis lipo pro gerklę** 36. (plg. Paulauskas 1977:264).

Haris, matydamas, jog Dudliui artinasi pasiutimo priepuolis, **ėmė stačiais kąsniais** ryti kumpį, <...> 22. (plg. Paulauskas 1977:118).

Taigi jis nepastebėjo, kaip **dienos aky** už lango nardo pelėdos, <...> 9. (plg. Paulauskas 1977:66).

2.2. Žodžių darybos klaidos

Visi žodžiai skirstomi į pirminius (paprastuosius) ir išvestinius (darinius). Visi dariniai sudaromi pagal tam tikras taisykles. Skiriami keturi žodžių darybos būdai: 1) priesagų, 2) priešdėlių, 3) galūnių vediniai ir 4) dūriniai. Pagal tai skirstomos ir žodžių darybos klaidos (pagal: Pribušauskaitė, Navickienė 2000).

2.2.1. Priešdėlių vediniai

Knygoje „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ pasitaikė netaisyklingų priešdėlių vedinių. Pvz.:
*Hagridas buvo **persiutęs** (= įsiutęs) 203.*

*Aš laiku **paspėjau** ir sutrukdžiau jam, <...> (= suspėjau) 236.*

*Jūs patys man liepėte niekam **neužsileisti** (= nenusileisti) 217.*

*Atitraukęs akis nuo tokios žavingos vizijos, Ronis susijaudinęs **pasigrėžė** į Hariį (= atsigrėžė/atsisuko) 167.*

– Dar nežinai, ar apsikvailinsi, – paprotino draugą Ronis (= protino) 115.

*Užmušiu Fredį, jis **pakliedėjo**, kad reikės galynėtis su troliu (= kliedėjo; šiuo atveju, apskritai geriau tinka frazė jis sakė arba jis (pa)melavo, sakė, kad ...) 96.*

*Pamatęs, kad milžinas jį gali persmeigti skėčio smaigaliu, dėdė Vernonas vėl **įsibailino** ir prisiplojęs prie sienos nutilo (= išsigando) 49.*

*Į duris buvo spirta su tokia jėga, kad jos nusprūdo nuo vyrių ir **padrioksėjo** ant grindų (= driokstelėjo) 41.*

2.3. Morfologijos klaidos

“Morfologija tiria žodžių formas, jų tarpusavio santykius ir gramatines reikšmes” (Dabartinės lietuvių kalbos gramatika 2005:55).

Kalbant ne visada vartojamos tokios žodžio formos, kurios turėtų būti. Žodžio formų vartojimą geriausia aptarti pagal gramatines kategorijas: giminės, skaičiaus, linksnio, laipsnio, įvardžiuotinių formų vartojimas, veiksmažodžių laiko, nuosakos, sangražinių ir nesangražinių formų, rūšies vartojimas (pagal: Pribušauskaitė, Navickienė 2000).

2.3.1. Giminės klaidos

„Haris Poteris ir Išminties akmuo“ buvo rasta pora sakinių, kuriuose nesuderinta giminė. Pvz.:

<...> *pakanka išsiviepti ir užklykti, kad mama išpildytų bet **kokį užgaidą** (= kokią užgaidą)*

24.

*Dar pasitrainiok su **tokiais padugnėm** kaip Vizliai ir Hagridas, pamatysi, kas bus (= tokiom padugnėm)* 88.

Tai nėra klaidos iš didžiojo klaidų sąrašo, tačiau grožinės literatūros vertimuose, tokių klaidų neturėtų būti.

2.3.2. Skaičiaus klaidos

Vertime pasitaikė sakinių, kuriuose yra skaičiaus klaidų. Nors čia taip pat nėra klaidos iš didžiojo klaidų sąrašo, bet vertėja ar redaktorius privalo nepalikti skaičiaus nesuderinamumo klaidų.

Pvz.:

*Sneipas baigė šaukti **mokinius pavarde** ir apžvelgė klasę (= mokinius pavidėmis)* 110.

<...>, *Haris ir Hermiona paspaudė **jiems ranką** ir karštai padėkojo (= jiems rankas)* 192.

*Po penkių minučių, **purtydami galvą**, atėjo Ronis ir Hermiona (= galvas)* 157.

<...> *nors **žmonės** gatvėje matė; išsižioję rodė pirštais į tuos didelius paukščius, skraidančius virš **galvos** (= galvų)* 9.

*Ižengė Dudlis su dėde Vernonu, **abu suraukė nosį**, kai į jas trenkė Hario uniformos kvapelis (= nosis)* 31.

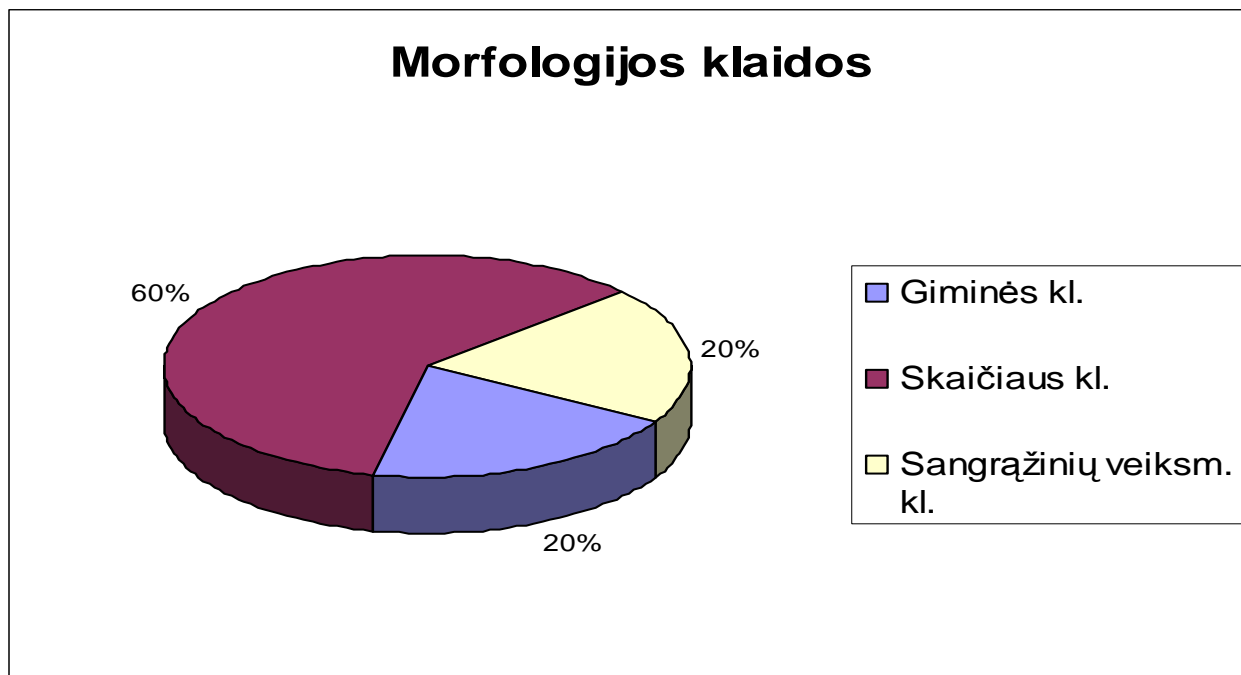
*Profesorius Flitvikas po vieną šaukėsi į klasę ir tikrino, ar **moki** ant stalo pašokdinti ananasą (= mokame)* 209.

2.3.3. Sangražinių veiksmažodžių klaidos

Hagridas persilenkė per stalą (= pasilenkė) 72.

Mums reikia eiti, nes pasivėlinsim (= pavėluosim/ nespėsime) 125.

2 diagrama

Diagramoje aiškiai matyti, kad vertime daugiausia skaičiaus nesuderinamumo klaidų. Giminės ir sangražinių veiksmažodžių klaidų yra po lygiai.

2.4. Sintaksės klaidos

“Pagrindinis sintaksės objektas – sakinys kaip žodžių tarpusavio ryšių ir reikšminių santykių visuma. Sintaksė tiria dėsnius, pagal kuriuos žodžių formos siejamos viena su kita ir sudaro įvairių tipų sakinius, vartojamus sąmonės raiškai ir bendravimui” (Dabartinės lietuvių kalbos gramatika 2005:476).

Atpažinti ir taisyti sintaksės klaidas yra sunkiausia, nors sintaksės dalykų norminimas turi senas tradicijas. Apie linksnių ir prielinksnių vartojimą ir klaidas yra rašęs J. Jablonskis. Dabar taisant žodžių junginius tebesivadovaujama J. Jablonskio taisyklėmis. Sintaksės klaidas taisyti sunku todėl, kad žodžių junginius sudaro lietuviški žodžiai. Tik paties junginio struktūra būna nelietuviška. Kalbos kultūrai ypač aktualūs žodžių junginiai, kuriuos sudaro veiksmažodis ir jo valdomas linksnis arba veiksmažodis ir jo valdomas linksnis su prielinksniu (pagal: Pribušauskaitė, Navickienė 2000).

2.4.1. Linksnių vartojimas

Linksnių vartojimo klaidos nėra retos. Linksnis rodo gramatinę ir reikšmės santykį su kitais žodžiais kalboje. Dėl kitų kalbų įtakos tas santykis ne visada taisyklingai nusakomas (pagal: Pribušauskaitė, Navickienė 2000).

2.4.1.1. Vardininko klaidos

Šauksmininkas yra kreipinio linksnis. Juo parodomas subjektas, į kurį kreipiamasi prašant, klausiant, įspėjant ar kitokiais reikalais

Vadinasi, mandagi kreipinio forma yra tik šauksmininkas (pagal: Šukys 1984:14-28). Todėl šis sakinys yra taisytinas:

– *Profesorius liepėte iškart pranešti, jei kas naktį slampinėja, <...> (= Profesoriau,) 164.*

2.4.1.2. Kilmininko klaidos

Vienuolika metų nelabai turėjome ko švęsti (= ką švęsti) 14.

Piktos pablukusios jo akys perėjo kiaurai Hario, <...> (= Harį) 164.

2.4.1.3. Galininko klaidos

Turės ką nors paklausti (= ko nors paklausti) 75.

Juos klausti nepavojinga (= jų klausti) 157.

<...> vakare Dudlis tingiai *paklausė tetą Petuniją* (= tetos Petunijos) 39.

Rytą pusryčių jie valgė senų dribsnių ir konservuotų pomidorų su skrebučiais (= senus dribsnius ir konservuotus pomidorus) 38.

Tokių konstrukcijų netaisyklingo vartojimo atvejai priklauso arba nuo pažeisto pamatinio žodžio valdymo, arba šiaip yra trafaretų vertiniai (pagal: Paulauskienė 2001:180).

Anot A. Paulauskienės (2001:178), prielinksninė konstrukcija *į* + *galininkas* bendrinėje kalboje visiškai pakeitė vidaus einamąjį vietininką, kuris šnekamojoje kalboje, grožinėje literatūroje ne klaida, bet ir ne bendrinės kalbos norma. Tačiau nagrinėjamojoje knygoje gana daug tokių sakinių, kur vartojamas vidaus einamasis vietininkas. Visgi geriau jį keisti prielinksnine konstrukcija *į* + *galininkas*. Čia pateikiama keletas tokių pavyzdžių:

Hariui vartant keptuvėje kumpį, virtuvėn išengė dėdė Vernonas (= į virtuvę) 22.

Teta su dėde nieko kito nesugalvojo, bet prieš išvažiuojant dėdė Vernonas pasivedė Hari šonan (= į šoną) 24.

Išstenėjęs: „Sandėliukan... neduot valgyt“, susmuko į krėslą, ir teta Petunija nubėgusi atnešė jam didelę taurę brendžio (= į sandėliuką) 28.

Tik pabandyk jai matant sulaužyti kokią taisyklę, nors per milimetrą nukrypti šonan, ji tikslai vikst uodega, ir švokšdamas prisistato Filčas (= į šoną) 107.

– *Hagridai!* – šūktelėjo Haris. – *Gringotsan buvo įsilaužta per mano gimimo dieną!* (= į Gringstoną) 114.

Jis nuvedė juos pačion pamiškėn (= į pačią pamiškę) 199.

– *Taigi aš su Hariu ir Hermiona eisime vienon pusėn, Drakas su Neviliu ir Iltimi – kiton* (= į vieną pusę; į kitą) 200.

Pastatęs butelaitį, nuėjo prie durų ir, sukaukęs drąsą, nėrė ugnin (= į ugnį) 229.

Įkišęs ranką kišenėn, iš ten ištraukė kraujo raudonumo akmenuką (= į kišenę) 233.

Galbūt, Hari, tu tik laikinai sutrukdei ateiti jam valdžion, todėl kada nors su juo turės susigrumti kitas žmogus, <...> (= į valdžią) 237.

Hagridas jį paėmė ir įsikišo giliausion apsiausto kišenėn (= į giliausią kišenę) 63.

– *Nesvarbu, kokiam koledže mokytis, kad tik ne su ja, – atsiduso Ronis ir numetė lazdele lagaminan* (= į lagaminą) 87.

Tėtis sako, kad Gringotsan įsilaužti gali tik labai galingas juodasis raganius, bet tie plėšikai net nieko nepaėmė, va, kas keisčiausia (= į Gringotsaną) 87.

Tą dieną jis nėjo darban (= į darbą) 36.

2.4.2. Skyrybos klaidos

Rišlioje kalboje atskiri žodžiai jungiami į žodžių junginius, žodžių grupes, sakinius. Šnekamojoje kalboje šias atkarpas skiria pauzės, intonacija, o rašomojoje kalboje – grafiniai skiriamieji ženklai, kurie dedami pagal tam tikrus dėsnius ir taisykles. Šių ženklų vartojimo taisyklių visuma yra skyryba (pagal: Kniūkšta, Lyberis 2005:48).

Lietuvių kalbos skyryba remiasi trimis principais: sintaksiniu (gramatiniu), prasminiu (loginiu) ir intonaciniu (intonaciniu-pauziniu).

Pagal sintaksinį principą skiriant reikia atsižvelgti į sakinio žodžių sintaksinius ryšius. Įvairūs kreipiniai, įterpiniai išskiriami kableliais, nes jie nesusiję sintaksiškai su sakiniu.

Remiantis prasminiu principu skyrybos ženklai dedami taip, kad tekstas būtų aiškus, suprantamas.

Intonaciniui principui svarbu sakinio intonacija, pauzės. Paisant sakinio intonacijos, sakinio gale rašomas taškas, klaustukas arba šauktukas.

Norminė skyryba padeda geriau suvokti tekstą, išryškina svarbesnes mintis. Meninėje kalboje skyryba gali būti savita, individuali. Tačiau J. Šukys pabrėžia, kad visada būtina pagalvoti, kur kada kokį skyrybos ženklą dėti. Jis taip pat pažymi, kad lietuvių raštuose daugėja nusižengimų skyrybos normoms, kadangi lietuvių kalbą veikia Vakarų Europos kalbos, kur skyryba yra kitokia (pagal: Šukys 2003:279-280).

Knygos vertime pasitaikė sakinių, kuriuose buvo skyrybos klaidų.

“Kableliais iš abiejų pusių išskiriamos sakinio dalys, kurios paaiškina ar patikslina prieš jas einančias sakinio dalis” (Kniūkšta, Lyberis 2005:57). Pvz.:

Ponas Durslis savo kabinete devintam aukšte visad sėdėdavo nugara į langą (= *Ponas Durlis savo kabinete, devintame aukšte, visada sėdėdavo nugara į langą*) 9.

<...>, o tada nutarė pasivaikščioti ir konditerijoje kitoj gatvės pusėj nusipirkti bandelę (= <...>, o tada nutarė pasivaikščioti ir konditerijoje,(esančioje) kitoje gatvės pusėje, musipirkti bandelę) 9.

Šiuose sakiniuose išskiriama vietos aplinkybė.

“Kableliais skiriamos savarankiškais žodžiais išplėtos dalyvinės, pusdalyvinės ir padalyvinės aplinkybės, turinčios prasminį ir intonacinį savarankiškumą” (Kniūkšta, Lyberis 2005:61). Pvz.:

Kitą dieną išėjusį iš bendrabučio Hariį visur lydėjo šnibždesiai (= Kitą dieną, išėjusį iš bendrabučio, Hariį visur lydėjo šnibždesiai) 106.

Haris pakratė galvą duodamas Neviliui ženklą tylėti, bet profesorė Makgonagal pamatė (= Haris pakratė galvą, duodamas Neviliui ženklą tylėti, bet profesorė Makgonagal pamatė) 193.

Jis apžergė šluotą, smarkiai atsispyrė ir atsiplėšė nuo žemės, pakilo aukštyn, oras švilpė plaukuose, plakė apsiausto skvernus, ir apimtas pikto džiaugsmo Haris suvokė kai ką sugebąs net be jokio mokslo (= Jis apžergė šluotą, smarkiai atsispyrė ir atsiplėšė nuo žemės: pakilo aukštyn, oras švilpė plaukuose, plakė apsiausto skvernus ir, apimtas pikto džiaugsmo, Haris suvokė kai ką sugebąs net be jokio mokslo) 119.

Dvidešimt keturi laiškai Hariui vis tiek pateko į namus susukti ir paslėpti kiaušiniuose, kuriuos didžiai suglumęs pienininkas įteikė tetai Petunijai pro svetainės langą (= Dvidešimt keturi laiškai, skirti Hariui, vis tiek pateko į namus: susukti ir paslėpti kiaušiniuose, kuriuos didžiai suglumęs pienininkas įteikė tetai Petunijai pro svetainės langą) 37.

Ir kaip mokėdamas nerūpestingiau paklausė (= Ir, kaip mokėdamas, kuo nerūpestingiau paklausė) 11.

Nemaža klaidų daroma skiriant bejungtukių sudėtinių sakinių dėmenis. Čia verčiamasi tik kableliais. Visiškai pamirštami dvitaškiai, brūkšniai, kabliataškiai ir kt.

Tarp bejungtukio sakinio dėmenų dedamas dvitaškis, kai pradžioje pasakytą mintį paaiškina ar paremia tolesnis dėmuo (pagal: Šukys 2003:288), pvz.:

Jis apžergė šluotą, smarkiai atsispyrė ir atsiplėšė nuo žemės, pakilo aukštyn, oras švilpė plaukuose, plakė apsiausto skvernus, ir apimtas pikto džiaugsmo Haris suvokė kai ką sugebąs net be jokio mokslo (= Jis apžergė šluotą, smarkiai atsispyrė ir atsiplėšė nuo žemės: pakilo aukštyn,

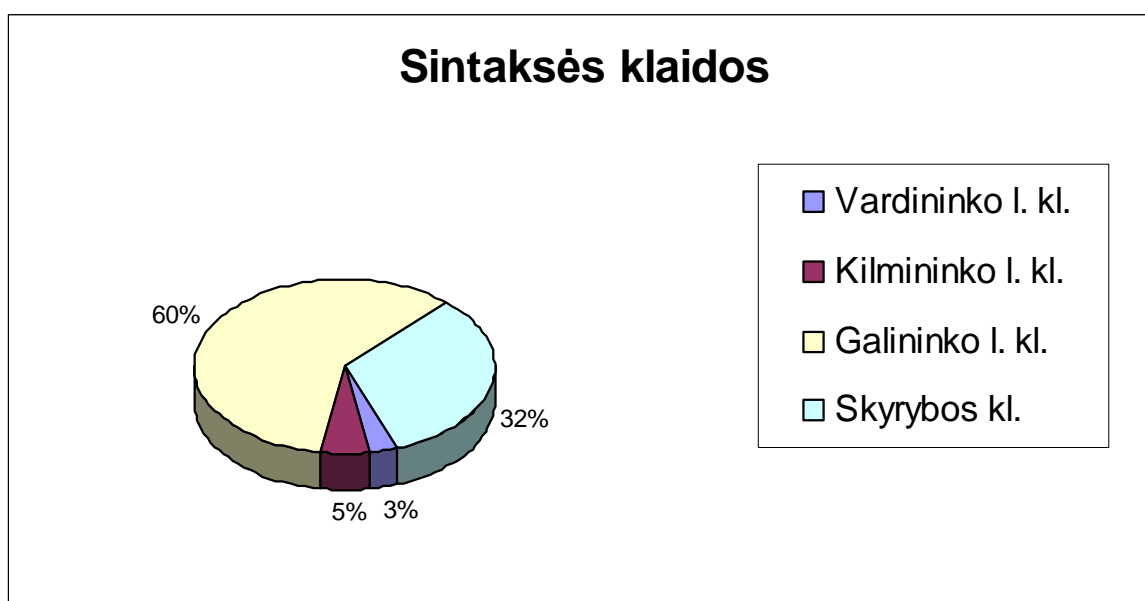
oras švilpė plaukuose, plakė apsiausto skvernus ir, apimtas pikto džiaugsmo, Haris suvokė kai ką sugebąs net be jokio mokslo) 119.

Dvidešimt keturi laiškai Hariui vis tiek pateko į namus susukti ir paslėpti kiaušiniuose, kuriuos didžiai suglumęs pienininkas įteikė tetai Petunijai pro svetainės langą (= Dvidešimt keturi laiškai, skirti Hariui, vis tiek pateko į namus: susukti ir paslėpti kiaušiniuose, kuriuos didžiai suglumęs pienininkas įteikė tetai Petunijai pro svetainės langą) 37.

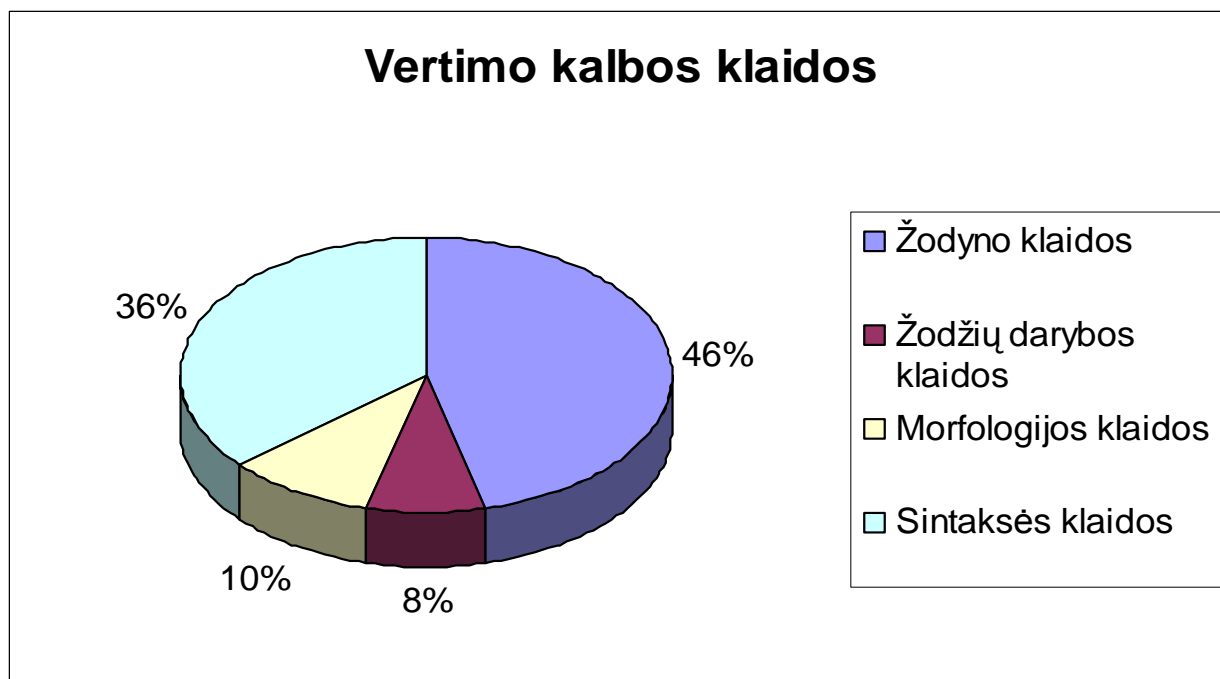
Kableliais skiriami įtreptiniai žodžiai ir įterptiniai sakiniai, jei jie nėra labai nutolę nuo visos sakinio minties (pagal: Kniūkšta, Lyberis 2005:63). Valstybinės lietuvių kalbos komisija “Dėl privalomosios skyrybos taisyklių” nutarime teigia, kad įterpinys išskiriamas kableliais, rečiau – brūkšniais (<http://www.vlkk.lt/nutarimai/dokumentas.156.html>), pvz.:

<...> vieni bijojo, kiti geidė nors dalelės jo galios, nes jis vaje koks buvo galingas (= <...> vieni bijojo, kiti geidė nors dalelės jo galios, nes jis, vaje, koks buvo galingas) 48.

3 diagrama

4 diagrama

Taigi lyginant klaidų grupes matyti, kad daugiausia vertime pasitaikė žodyno klaidų. Jie sudaro 46 % visų klaidų.

2.5. Knygos „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ vertimo stilius

„Sakytinės ir rašytinės kalbos sakiniai gali būti daugmaž taisyklingi, be aiškesnių klaidų, bet kalbos kultūra vis tiek nebus gera, jeigu nekreipsime dėmesio į stiliaus reikalavimus. Visi žinome, kaip vargina tekstas, parašytas sunkaus, suvelto stiliaus sakiniiais“ (Šukys 2003:298).

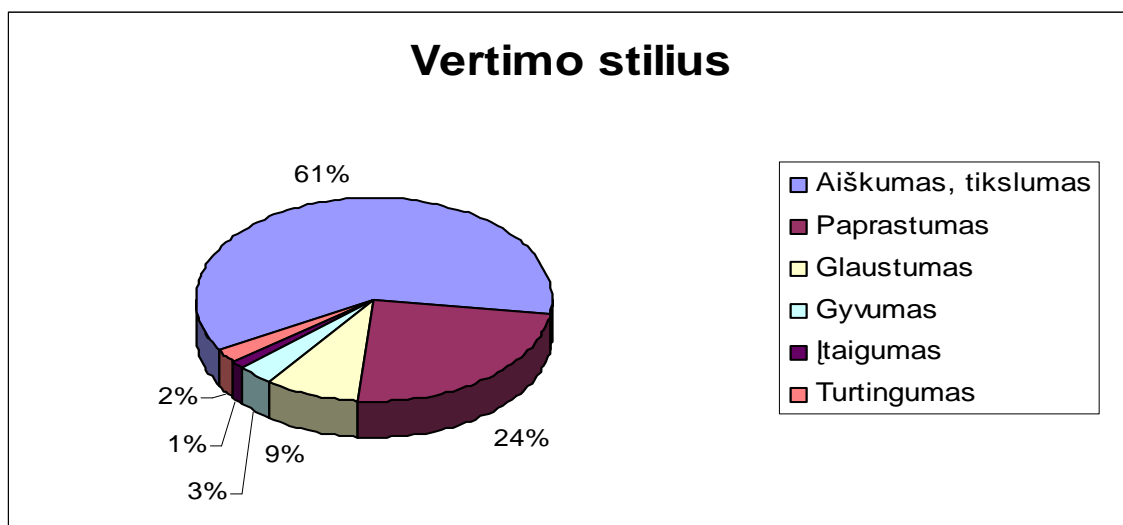
„Haris Poteris ir Išminties akmuo“ knygoje pasitaikė nemažai sakinių, kurie yra netikslūs, neaiškūs, negražiai skamba, nestilingi. Kai kuriuose sakiniuose parinkti ne tie žodžiai vienai ar tai kitai minčiai išreikšti, arba, apskritai, esti nereikalingų, kuriuos drąsiai galima išmesti iš sakinio.

Prie stiliaus klaidų galima priskirti ir tokius sakinius, kuriuose vartojami žodžiai, kurių „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ nėra. Nagrinėjamame vertime pasitaikė tokių sakinių.

Šiame skyriuje pateikti versti sakiniai iš knygos ir šalia siūlomas variantas, kaip galėtų būti kitaip. Kai kurie iš jų komentuojami.

Kokių daugiausia stiliaus klaidų/netikslumų pasitaikė knygos „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ vertime atspindi ši diagrama:

5 diagrama

Aiškumas, tikslumas

Dažnai sakiniai esti netaisyklingi, o kartu ir netikslūs, neaiškūs dėl aklo vertimo iš originalo kalbos.

– *Ką šiandien turėsime? – paklausė Haris, cukrumi barstydamą košę.*

– Dvi nuodų ir vaistų pamokos kartu su Klastunynu, – atsakė Ronis. – Sneipas – Klastūnyno vadovas. **Sako, klastuoliams visada taiko. Pažiūrėsim, ar tiesa.**

– Būtų gerai, **kad mums taikytų profesorė Makgonagal**, – tarė Haris.

Profesorė Makgonagal buvo Grifų Gūžtos vadovė, bet tai jai nesukliudė aną dieną užduoti jiems kalnus namų darbų. 109.

Šioje dalyje nelabai aišku, kas visgi yra *taikoma*? Ką norima tuo *taikoma* pasakyti.

*Kitą dieną per pusryčius visi neiprastai tylėjo. Dudlis buvo pritrenktas. Jis rėkė, tėvui užtvojo savo lazda, tyčia ėmė vėmti, įspyrė motinai ir šiltnamin per stiklo stogą įmetė savo vėžlį, bet kambario vis tiek neatgavo. Haris galvojo apie vakarykštį rytą: ak, reikėjo koridoriuje atplėšti voką. **Dėdė Vernonas ir teta Petunija vis niauriai susižvelgdavo. 35***

Čia reiktų paskutinį sakinį *Dėdė Vernonas ir teta Petunija vis niauriai susižvelgdavo* nukelti į kitą vietą, pvz.: *Kitą dieną per pusryčius visi neiprastai tylėjo. Dėdė Vernonas ir teta Petunija vis niauriai susižvelgdavo.*

*Pagaliau vidinėje kišenėje rado ko ieškojęs. **Sidabrinį žiebtuvėlį. Žmogus jį atidarė, spragtelėjo, ir artimiausias gatvės žibintas pokštelėdamas užgeso. Vėl spragtelėjo, ir mirkstelėjęs užtemo dar vienas žibintas. Dvylika kartų jis suspragsėjo **Gesikliu**, o tada visoje gatvėje liko šviesti tik du maži taškėliai tolumoje – jį stebinčios katės akys.***

Kaip matyti, čia *sidabrinis žiebtuvėlis* vėliau vadinamas jau *gesikliu*. Ir greičiausiai todėl, kad juo buvo užgesinti gatvės žibintai. Tai gal vertėjo iškart versti, kad kišenėje rado *gesiklį?* (gesinamasis prietaisiukas: Kibirškčių g. DLKŽ 2000:173).

Pusiniiais akinukais, ilga kumpa nosimi, ilgais sidabriniais plaukais, su barzda ir ūsais (= ?) 84. Iš šio pasakymo sunku suprasti, kaip tie “pusiniai akinukai” atrodo. Tikslėnei šio pasakymo reikšmei nustatyti, būtinas originalas.

*Be savo žingsnių, jie girdėjo tik tykų vandens **zurzenimą** tunelio sienomis (= tekėjimą/čiurlenimą) 222.* Dabartinės lietuvių kalbos žodyne yra žodis *zurzėti*, kuris reiškia 1. birbti, užti, zurzti. 2. menk. niurnėti, bambėti, murmėti, dejuoti, bartis; verkšlenti: Ko jis zirza, ko jam stinga? (DLKŽ 2000:946). Taigi čia netikslingai pavartotas žodis.

*Kartais atskridusi gnybtelėdavo jam ausin ir **padziubsėdavo** skrebučio (= palesdavo) 109.* *Dziubsėti* žodžio lietuvių kalboje nėra.

*Net nesibaigiantis lietus, **nuvaręs sniegą**, nesugadino jam nuotaikos (= ištirpinęs sniegą) 171.*

*<...>, ir **riesdavo** ilgėliausias istorijas, <...> (= išsigalvodavo: riesti būdingas šnekamajai kalbai) 115.*

– **Pamaišyk jam!** – suriko Haris Roniui <...> (*Sutrukdyk jam!*) 140.

<...> kampe riogsojo pirmutinis Dudlio televizorius, **jo ekraną Dudlis išspyrė, kai buvo nukelta jo mėgstama laida;** <...> (= kampe riogsojo pirmasis Dudlio televizorius, kurio ekraną Dudlis išspyrė, kai buvo pakeistas jo mėgstamos laidos laikas) 34.

Visos Olivanderių firmos lazdelės turi šerdį, pripiltą baisiai stiprios stebuklingos medžiagos, **ponaiti Poteri** (= Ponaiti Poteri, visos Olivanderių firmos lazdelės turi šerdį, pripiltą stiprios stebuklingos medžiagos) 69. Tikslingiau kreipinį vartoti sakinio pradžioje.

Pro šalį lekiantys vaizdai darėsi atšiauresni. **Neliko dailių laukų kvadratų** (= Neliko dailių laukų/tvarkingų kvadrato formos laukų) 85.

<...> jis nėra **tikrai gyvas**, todėl jo neįmanoma nugalaboti (= jis nėra realiai gyvas, todėl neįmanoma jo nugalaboti) 237.

Net Nevilis pralindo: geras herbologijos **pažymys atsivėrė** tragiškai prastą nuodų ir vaistų pažymį (= Ir Nevilis išlaikė: geras herbologijos pažymys ?) 245.

Madam Pomfri **jį užlaikė** <...> (= nenorėjo jo išleisti) 242.

– Kol kas nesitreniruosime su Šmaukštu, – pasakė Medis, atsargiai dėdamas kamuoliuką į dėžę.– **Per daug tamsu, dar jį pamestume** (= Per daug tamsu, dar pamesime) 136.

Akimirksniu visa klasė atsidūrė ant kėdžių, o Nevilis, **sutūpus katilui išmaudytas tame skystyje**, iš skausmo kaukė (= Akimirksniu visa klasė atsidūrė ant kėdžių, o Nevilis <?> iš skausmo kaukė) 112.

Pagaliau vidinėje kišenėje rado ko ieškojęs. Sidabrinį žiebtuvėlį (Pagaliau vidinėje kišenėje rado, ko ieškojo – tai buvo Sidabrinis žiebtuvėlis) 13.

Jo būta pas Hagridą, padėjęs šerti Norbertą, kuris dabar vienu gaištu susprogdavo pintinę pastipusių žiurkių (= Jis buvo pas Hagridą, padėjo šerti Norbertą, kuris dabar vienu kartu/išsyk suėsdavo pintinę pastipusių žiurkių) 188.

Juodu įlipo, Hagridas tik vargais negalais, ir **jie** nuvažiavo (= Juodu įlipo, Hagridas tik vargais negalais, ir nuvažiavo) 62. Ir taip aišku, kad jie nuvažiavo. Kartojimas čia nebūtinus.

Po netrumpų grumtynių, per kurias visi gerokai gavo Smeltingso lazda, dėdė Vernonas atsistojo gaudydamas kvapą, bet suspaudęs rankoje laišką Hariui (= Po grumtynių, per kurias visi gerokai gavo Smeltingso lazda, dėdė Vernonas atsistojo vos gaudydamas kvapą, bet suspaudęs rankoje laišką, skirtą Hariui) 35.

Hermiona įsikniaubė į delnus, ir **Haris smarkiai įtarė**, jog ji verkia (= Hermiona įsikniaubė į delnus ir, nors Haris nematė, tačiau įtarė, kad ji verkia) 244.

Abu nedrįso pakelti akių – bet nieko baisaus nepamatė, kambaryje buvo tik stalas ir ant jo stovėjo išrikiuoti septyni nevienodo dydžio buteliai (= Kurį laiką abu nedrįso pakelti akių, tačiau vėliau nepamatė nieko baisaus. Kambaryje buvo tik stalas, ant kurio stovėjo septyni nevienodo dydžio buteliai) 226.

*– Oi, teisybė! – susizgribo Hermiona ir, ištraukusi lazdele, kažką sumurmėjo **ir** į augalą, kaip andai – į Sneipą, paleido melsvų kibirkščių pliūpsnį (= – Oi, teisybė! – susizgribo Hermiona ir, ištraukusi lazdele, kažką sumurmėjo į augalą, kaip andai į Sneipą, **ir** paleido melsvų kibirkščių pliūpsnį) 221.*

*Kol jie nemiega, **negalėjo rizikuot ir nuslinkęs** į virtuvę pasieškot ko valgomo (= Kol jie nemiega, negalėjo rizikuoti įslinkti į virtuvę ir pasieškoti ko nors valgomo) 28.*

*Magijos ministerija **viską daro tam nuslėpti** (= Magijos ministerija viską daro, kad tai neiškiltų į viešumą) 183.*

*Po daugelio metų Haris niekaip nebeprisiminė, kaip jis išlaikė tuos egzaminus, kai kiekvieną akimirką tik ir laukė, **kad** pro duris įsiverš Voldemortas (= Po daugelio metų Haris neprisiminė, kaip jis išlaikė tuos egzaminus, kai kiekvieną akimirką tik ir laukė, kada pro duris įsiverš Voldemortas) 209.*

*Širdis nusmuko į kulnus, dar greičiau, **negu jis nusileido žemėn** (= Širdis nusmuko į kulnus, dar greičiau, nei jis spėjo nusileisti ant žemės) 120.*

Jie jau beveik prarado viltį rasti apie Ugninį kokioje nors bibliotekos knygoje, nors Haris ir tvirtino kažkur tą vardą užėjęs (= Jie jau beveik prarado viltį rasti informacijos apie Ugninį kokioje nors bibliotekos knygoje, nors Haris ir tvirtino, kad kažkurioje knygoje tą vardą buvo radęs) 171.

*– **Dar** abi komandos turi po gynėją (= Abi komandos turi po gynėją) 134. Žodelis dar čia nereikalingas.*

*Tačiau **tikrai** jie žinojo tik viena: <...> (= Tačiau tvirtai jie žinojo tik viena) 131.*

*<...> galbūt galėsime **apeiti pirmo kurso įstatus** (= galbūt galėsime nepaisyti pirmo kurso įstatų: įstatatai - teis. organizavimo ar vykdymo tvarkos taisyklių rinkinys: Bendrovės, įmonės, geležinkelių į. ~ų laikymasis, laužymas. DLKŽ, 2000:222) 121.*

*Paskirstymo ceremonija vyks po kelių minučių **visų moksleivių akivaizdoje** (= Paskirstymo ceremonija vyks po kelių minučių visiems moksleiviams stebint) 93.*

Jei Haris nebūtų žinojęs, kad Dursliai neturi nė lašo humoro, gal ir būtų patikėjęs; vis dėlto nors viskas, ką Hagridas pasakojo, rodė neįmanoma, Haris negalėjo juo netikėti (= Nors Haris

žinojo, kad Dursliai neturi nė lašo humoro jausmo, tačiau negalėjo netikėti tuo, ką pasakojo Hagridas) 57.

Pagal tokią garsią vietą buvo per daug tamsu ir prasta (= Tokioje garsioje/žinomoje vietoje buvo pernelyg tamsu ir prasta) 57.

Jis dėsto nuodus ir vaistus, bet labai nenorom (Jis moko apie nuodus ir vaistus, bet labai nenorom) 102.

*– Kad tave vilkolakiai, vos nepamiršau, – susigriebė Hagridas, voždamas sau į kaktą taip, jog ir arklys būtų nugriuęs, ir iš kitos apsiausto kišenės ištraukė pelėdą – tikrų tikriausią, gyvą, tik gerokai sušiauštą, **po to** ilgą plunksną ir pergamento ritinėlį (= – Kad tave vilkolakiai, vos nepamiršau, – susigriebė Hagridas, voždamas sau į kaktą taip, jog ir arklys būtų nugriuęs, ir iš apsiausto kišenės ištraukė pelėdą – tikrų tikriausią, gyvą, tik gerokai sušiauštą, ilgą plunksną ir pergamento ritinėlį) 45.* Beje, kalbant apie prieveiksmio *po to* vartojimą, reiktų paminėti, kad vietoj jo norima, kad būtų vartojamas prieveiksmis *paskui* (www.vlkk.lt).

Lentynos iki pat lubų buvo pilnos oda įrištų tomų, didelių it šaligatvio plokštės, knygelyčių sulig pašto ženklais šilku aptrauktais viršeliukais, knygų, prirašytų nesuprantamais simboliais, ir knygų tuščiais puslapiais (Lentynos iki pat lubų buvo pilnos oda įrištų tomų, didelių it šaligatvio plokštės, knygų tokių mažų, kaip pašto ženklai ir šilku aptrauktais viršeliais. Taip pat buvo knygų, prirašytų nesuprantamų simbolių, arba tuščiais lapais) 67.

Vos baigė, kai prie jų priėjo viešbučio savininkė (= Vos tik jie baigė valgyti, prie jų priėjo viešbučio savininkė) 38.

Gal dėl to, kad gyveno tamsiame sandėliuke, Haris augo per daug smulkutis ir liesas. Atrodė dar smulkesnis ir sudžiūvesnis, negu buvo iš tikrųjų, nes visada dėvėdavo tik Dudlio išaugtus drabužius, o juk Dudlis buvo gal keturiskart stambesnis (= Haris gyveno tamsiame sandėliuke, todėl buvo smulkus ir liesas, o, kad dėvėjo tik Dudlio išaugtus drabužius tai dar labiau išryškindavo. Dudlis kone keturis kartus buvo stambesnis už Harį) 21.

Buvo viską pamiršęs apie žmones su mantijomis, bet prie konditerijos vėl pamatė (= Buvo visai pamiršęs žmones su mantijomis, iki jų vėl nepamatė prie konditerijos) 9.

Dursliai turėjo viską, ko tiktai gėidė, bet jie turėjo ir paslaptį ir labiausiai bijojo, kad jos kas nors neatkapstytų (= Dursliai turėjo viską, ko tiktai gėidė, tačiau jie turėjo paslaptį, kurios niekam nenorėjo atskleisti) 7.

Jiems artėjant prie uolos, ant kurios ji stovėjo, pilis kilo vis aukštesnė ir didingesnė (= Jiems artėjant prie uolos, ant kurios ji stovėjo, pilis rodėsi vis aukštesnė ir didingesnė: rodytis 2. daryti įspūdį, atrodyti: Ji ~ėsi visai sveika. Jis ~ėsi tikrą teisybę sakęs .DLKŽ 2000:663) 91.

Kaip buvo minėta, vertime pasitaikė sakinių, kuriuose vartojami žodžiai, kurių „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ nėra, pvz.:

Nevilis kažkaip sugebėjo išlydyti Semo katilą, ir dabar iš jo išbėgęs tarmalas bėgo akmeninių grindų plokščių tarpeliais ir degino padus 112. Čia galima nuspėti, kad tas *tarmalas* yra *skystis*. O tokio žodžio kaip *tarmalas* lietuvių kalboje išvis nėra. Gal tai naujadaras?

Hagridas dideliame arbatinyje užplikė arbatos ir prikrovė lėkštę roksų. Haris su Roniu į roksus vos neišsilaužė dantų, bet apsimetė, kad labai skanu 113. Žodžio *roksai* lietuvių kalboje nėra. Gal čia *sausainiai* turimi omenyje?

Jį isteigė goblinai 53. Niekad neprasidėk su goblinais 53. Šiuose ir kituose sakiniuose, kuriuose vartojamas šis žodis, taip ir neaišku, kas tas *goblinas*? Vertėja galėjo paaiškinti šį žodį, nes iš konteksto neįmanoma pasakyti, ką jis reiškia. O ir ne kiekvienas vaikas moka anglų kalbą, kad galėtų pasitikslinti šio žodžio reikšmę knygoje originalo kalba.

Graibštuolis irgi buvo goblinas 62. Lietuvių kalboje būtent žodžio *graibštuolis* nėra, bet čia tikriausiai padarytas vertėjos naujadaras iš žodžio *graibšus* (1. vikrus sugriebti, greit sugriebiantis: Ilgos, graibščios rankos. Katė – g. gyvulėlis. 2. linkęs vaginėti, grabštus. DLKŽ 2000:183).

Haris žinojo, kaip jam buvo baisu plavinėti patamsyje ir ieškoti jų , <...> (= klaidžioti) 194. Žodžio *plavinėti* taip pat lietuvių kalboje nėra.

Šalia durų gulėjo kaliošai ir stovėjo į sieną atremtas arbaletas? 112. *Arbaletas* susideda iš medinės buožės (naujesni modeliai – iš metalinės) bei lanko, pagaminto iš medžio, geležies ar plieno, kuris eina skersai ginklo (žr. plačiau <http://www.gamezone.lt/news/category.php?cat=67>). „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ šio žodžio nėra.

Pagaliau vidinėje kišenėje rado ko ieškojęs. Sidabrinį žiebtuvėlį (= žibintuvėlis). „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ žodžio *žiebtuvėlis* nėra. Tačiau pateikiamas *žibintuvėlis* (kišeninis žibintas. DLKŽ 2000:955).

Dudlis ir Haris gavo vieną kambarį su dviem sustumtom lovom ir sudususia patayne (= nešvaria) 38.

Bet rytą plaukus rado lygiai tokius pat kaip prieš nušniorijant tetai Petunijai (= nukerpant) 25. Šiuose paskutiniuose sakiniuose kartojasi vėl ta pati problema: nei žodžio *sudususi*, nei *šniorinti* „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ nėra.

Paprastumas

<...>, nuskubėjo į savo kabinetą, metė sekretorei įsakymą netrukdyti,, čiupo telefono ragelį,, ėmė sukti namų numerį, bet prieš paskutinį skaičių apsigalvojo (= įsakė sekretorei netrukdyti, o pats ėmė sukti namų numerį, bet apsigalvojo) 9.

Jis buvo aukštas, plonas ir labai senas, jei tikėtume žilais plaukais ir barzda, tokiais ilgais, kad galėjo susikišti už diržo (= Jis buvo aukštas, plonas ir labai senas. Tai išdavė jo žili plaukai ir barzda, kurie buvo tokie ilgi, kad net už diržo galėjo susikišti) 12.

Paskutinis buvo magijos istorijos egzaminas. Valanda klausimų apie kvanktelėjusius senovės burtininkus, išradusius skraidančius katilus, ir jie laisvi, laisvi visą nuostabią savaitę, kol paaiškės egzaminų rezultatai (= Paskutinis buvo magijos istorijos egzaminas, per kurį buvo klausinėjama apie kvanktelėjusius senovės burtininkus, išradusius skraidančius katilus. Po šio egzamino jie turėjo laisvą savaitę, iki paaiškėjo egzaminų rezultatai) 210.

Hagridui krustelėjo barzda, taigi jos tankmėje jis šypsojosi (= Hagridui krustelėjo barzda. Vadinasi, jis šypsosi) 184.

Taip susijaudino tik tą dieną, kai sužinojo pažymį už patį pirmąjį namų darbą (= Taip susijaudinusi buvo tik tą dieną kai sužinojo pažymį už pirmąjį namų darbą) 174.

Haris iš eilės įsižiūrėjo į kitus žmones ir matė savo žalias akis, savo nosį, net vieno senučiuo keliai, regis, buvo tokie pat atsikišę kaip jo, – Haris regėjo savo šeimą, pirmą kartą gyvenime (= Haris ėmė apžiūrinėti kitus žmones, kuriuose matė savo žalias akis, nosį, o vieno senučiuo keliai buvo tiek pat atsikišę kaip ir jo. Haris pirmą kartą gyvenime regėjo savo šeimą) 165.

Ką gi, jie ieško jau dvi savaites, tačiau nenuostabu, kad nieko nerado, nes būti bibliotekoje galėdavo tik per pertraukas (= Ką gi, jie ieško jau dvi savaites, tačiau nieko nerado, nes bibliotekoje galėdavo būti tik per pertraukas) 157.

*Tikra laimė, kad Hermiona dabar buvo Hario draugė. **Neaišku, kaip be jos būtų nežlugęs su namų darbais, nes Medis ištisai spaudė treniruotis** (= Ji jam padėjo ruošti namų darbus, nes Medis nuolat spaudė treniruotis) 144.*

Trolis nepajuto Hario svorio, tačiau net ir trolis pastebi, jei jam įkiši nosin medinį daiktą (= Trolis nepajuto Hario svorio, bet pastebėjo medinį daiktą, įkištą jam į nosį) 140.

Atatupsti išpuolė pro duris, Haris jas užtrenkė, ir jie nubėgo, skriste nuskrido koridoriumi atgal (= Atatupsti išpuolė pro duris, ir skriste nuskrido koridoriumi) 129.

Nevilis kaip gyvas nebuvo užsėdęs ant šluotos, nes senelė nė iš tolo neprileisdavo (= Nevilis niekada nebuvo sėdėjęs ant šluotos. Senelė jam to neleisdavo) 115.

Haris žvilgtelėjo į Ronį, tačiau tas sėdėjo lygiai taip pat suglumęs (= Haris žvilgtelėjo į Ronį, tačiau šis taip pat buvo suglumęs) 110.

Dar buvo durys, neatsidarančios, jei mandagiai nepaprašai arba tam tikroj vietoj nepakuteni, durys, tik apsimetančios durimis, iš tikrųjų ten buvo vientisa siena (= Dar buvo durys, kurios atsidarydavo tik mandagiai paprašius arba tam tikroje vietoje pakutenus. Kitos durys buvo apsimetančios durimis, o iš tiesų ten buvo siena) 106.

Kad būtumėt matę jų veidus, kai gavau kvietimą, – mat manė, jog aš per mažai stebuklingas čia mokytis (= Kad būtumėt matę jų veidus, kai gavau kvietimą mokytis. Jie manė, kad nesu toks stebuklingas, kad galėčiau čia mokytis) 101.

Dar niekad šitaip nebijojo, niekad, net tada, kai namo parnešė direktorės raštą, Dursliams pranešanti, jog jis kažkokiu būdu mokytojos peruką padaręs mėlyną (= Jis labai bijojo. Net tą dieną, kai namo Dursliams parnešė direktorės raštą, kad jis neva mokytojos peruką padarė mėlyną, taip nebijojo) 93.

– Čarlis Rumunijoje studijuoja slibinus, o Bilas Afrikoje kažką veikia komandiruotas Gringotso banko (= – Čarlis Rumunijoje studijuoja apie slibinus, o Bilas išsiųstas į Afriką, į Gringotso banką) 87.

– Mano šeimoje nėra nė vieno burtininko, taip nustebau gavusi laišką, bet labai apsidžiaugiau, aišku, girdėjau, jog tai geriausia burtų mokykla, aišku, jau išmokau atmintinai visus privalomus vadovėlius, bet tikiuosi, to bus negana, tarp kitko, aš – Hermiona Įkyrėlė, o jūs kas tokie? – išbėrė ji kaip žirnius (= Mano šeimoje nėra nė vieno burtininko, todėl labai nustebau gavusi laišką. Žinoma, buvai girdėjusi, kad tai geriausia burtų mokykla, ir jau išmokau atmintinai visus privalomus vadovėlius. Bet tikiuosi, to bus negana. Beje, aš – Hermiona Įkyrėlė, o jūs kas tokie? – išbėrė ji kaip žirnius) 86. Tokie ilgi sakiniai vaikų literatūroje apsunkina skaitymą.

Albas Dumbladoras, dabartinis Hogvartso direktorius. Daugelio laikomas garsiausiu mūsų laikų burtininku, profesorius Dumbladoras ypač išgarsėjo 1945 m. įveikęs juodąjį raganių Grindelvaldą; dar jis atrado dvylika būdų, kaip panaudoti slibinų kraują, ir drauge su kolega Nikolu Ugniniu parašė alchemijos vadovą. Profesorius Dumbladoras mėgsta kamerinę muziką ir kėglius (= Albas Dumbladoras – dabartinis Hogvartso direktorius. Daugelio laikomas garsiausiu mūsų laikų burtininku, kuris ypač išgarsėjo 1945 m. įveikęs juodąjį raganių Grindelvaldą. Jis atrado dvylika būdų, kaip panaudoti slibinų kraują, ir drauge su kolega Nikolu Ugniniu parašė

alchemijos vadovą. Profesorius Dumbldoras mėgsta klausytis kamerinės muzikos ir žaisti kėgliais)
84.

Kai jis pagaliau gavo leidimą išlįsti iš sandėliuko, jau buvo prasidėjusios vasaros atostogos, Dudlis jau buvo sudaužęs naująją kino kamerą, sulaužęs nuotolinio valdymo lėktuvėlį, o pirmą kartą išvažiavęs sportiniu dviračiu partrenkė senutę poniją Fig, su ramentais kiūtinančią Ligustrų gatve (= Kai jis pagaliau gavo leidimą išlįsti iš sandėliuko, buvo prasidėjusios vasaros atostogos. Dudlis jau buvo sudaužęs naująją kino kamerą, sulaužęs nuotolinio valdymo lėktuvėlį, o pirmą kartą išvažiavęs sportiniu dviračiu partrenkė senutę poniją Fig, kiūtinančią su ramentais Ligustrų gatve) 30.

Bet rytą plaukus rado lygiai tokius pat kaip prieš nušniorijant tetai Petunijai (= Tačiau ryte plaukai vėl buvo tokie pat, iki nukerpant tetai Petunijai) 25.

Taigi jis nepastebėjo, kaip dienos aky už lango nardo pelėdos, nors žmonės gatvėje matė; išsižioję rodė pirštais į tuos didelius paukščius, skraidančius virš galvos (= Taigi jis nepastebėjo, kaip dienos aky už lango nardė pelėdos. Tuo tarpu žmonės gatvėje išsižioję rodė pirštais į šiuos didelius paukščius, skraidančius jiems virš galvų) 9.

Ponia Dursli buvo ponios Poter sesuo, bet jos nesimatė jau kelerius metus; iš teisybės, ponia Dursli apsimetė visai neturinti sesers, nes ta sesuo ir jos niekam tikęs vyras buvo visiška Durslių priešingybė (= Ponia Dursli buvo ponios Poter sesuo, su kuria nesimatė jau kelerius metus. Iš tiesų, ponia Dursli apsimetė neturinti sesers, kadangi, anot jos, sesuo ir jos niekam tikęs vyras buvo visiška jų priešingybė) 7.

Glaustumas

Išsiveržė žalių dūmų kamuolys, jiems išsisklaidžius Haris aiktelėjo. Viduje gulėjo krūvelės aukso. Sidabro rietuvės. Varinių knutų kalnai (= Viduje gulėjo: aukso, sidabro krūvelės, varinių knutų kalnai) 62.

Plyta sukrutėjo, jos vidury pasidarė skylė, ji plėtėsi ir plėtėsi, ir po valandėlės priešais juos atsivėrė arka, pakankamai plati net Hagridui pralįsti (Plyta sukrutėjo, jos viduryje atsirado skylė, kuri vis plėtėsi. Po valandėlės priešais juos atsivėrė arka, tokia didelė/plati, kad ir Hagridas galėjo pralįsti) 59.

Nors Hagridas, regis, žinojo kelią, bet akivaizdžiai nebuvo pratęs kur nors patekti paprastu būdu (= Hagridas žinojo kelius, bet niekur nesugebėdavo patekti be nuotykių) 57.

Jo veidą visiškai slėpė ilgi plaukų karčiai ir susivėlusi barzda, bet iš po visų tų gaurų akys blykčiojo lyg juodi vabaliukai (= Jo veidą slėpė ilgi plaukų karčiai ir susivėlusi barzda, tik akys blykčiojo lyg juodi vabaliukai) 41.

Buvo alkanas, nepamatė penkių norėtų televizijos laidų, be to, niekad šitiek ilgai neištverdavo kompiuteriu neišsprogdinęs kokio ateivio (= Buvo alkanas, nepamatė penkių savo mėgstamų laidų, nepažaidė kompiuterinių žaidimų) 38.

Per mažą miestelį juodviem žingsniuojant į stotį, praeiviai sproginė akis į Hagridą (= Žingsniuojant jiems per miestelį į stotį, visi spoksojo į Hagridą) 55.

Ponia Dursli buvo plonutė šviesiaplaukė moterytė mažiausiai dukart už vyrą ilgesniu kaklu, kas labai praversdavo, mat ji baisybę laiko praleisdavo per sodo tvorą šnipinėdama kaimynus (= Ponia Dursli buvo plonutė šviesiaplaukė moterytė mažiausiai dukart už vyrą ilgesniu kaklu, kuris labai praversdavo šnipinėjant kaimynus per sodo tvorą) 7.

Gyvumas

Dudlis labiausiai mėgo treniruotis kumščiuodamas Hariį, bet dažnai jo nepagaudavo. Haris toks neatrodė, bet buvo greitas kaip kiškis (= Dudlis labiausiai mėgo treniruotis kumščiuodamas Hariį, kuris, nors toks ir neatrodė, buvo greitas kaip kiškis. Oi, dažnai Dudliui nepavykdavo jo sugauti) 21.

Kad kiek būčiau pamiršusi! (= Oi, visai būčiau pamiršusi !) 156.

Ot norėčiau turėti slibiną (= Oi, kaip norėčiau turėti slibiną) 55.

Turtingumas

Nevilis žiauriai žnekteli ant pilvo į žolę (= Nevilis stipriai/skaudžiai žnekteli ant pilvo į žolę; Nevilis skaudžiai žnekteli ant žolės) 118. Žiauriai daugiau vartojama kasdieninėje šnekamojoje kalboje.

*Hermiona – žmogus, niekad **nenusižengiantis** taisyklėmis, ir štai apsimeta **nusižengusi**, kad ištrauktų juos iš bėdos (= Hermiona – žmogus, niekada nenusižengiantis taisyklėmis, štai meluoja, kad tik ištrauktų juos iš bėdos) 142. J. Pikčilingis teigia, kad „savo žodyną didžiai nusiaubiame, kai tenkinamės vienu bendru žodžiu ten, kur derėtų vartoti kelis konkrečius, daiktą, veiksmą ar ypatybę diferencijuojančius daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius“ (Pikčilingis 1971:274).*

Įtaigumas

– Įspėju, Poteri, – **dar pakliūsi naktį klydinėjantis**, aš pats pasirūpinsiu, kad būtum pašalintas (= – Įspėju, Poteri, – **jei dar bent kartą įkliūsi**, aš pats pasisūpinsiu, kad būtum pašalintas) 214.

Kalbant apie stilių, norisi užsiminti apie šios knygos veikėjų vardus, miestų pavadinimus ir t.t. Vardai, kaip ir turi būti, yra sulietuvinti, pridėtos lietuviškos galūnės. Tačiau kai kurie iš jų yra nepaprastai sudėtingi, sunkiai ištariami. Negalima nepaminėti: *Minerva Makgonagal*, *Albas Dumbldoras*, *Hogvartsas*, *Gringotsas*. Kaip spręsti tokių vardų problemą?

IŠVADOS

Apibendrinant knygos „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ vertimo kalbos analizę, galima teigti, kad kalbos kultūros klaidų vertime yra, tačiau vertimas tikrai nėra prastas.

Darbe pacituota apie 200 taisytinių sakinių. Visos klaidos yra sugrupuotos į šias grupes: žodyno klaidos, žodžių darybos klaidos, morfologijos klaidos, sintaksės klaidos. Atskirame skyrelyje aptariamas knygos vertimo stilius, cituojami sakiniai.

Lyginant klaidų grupes (išskyrus stiliaus), didžiausia iš jų yra žodyno (46 %), antroje vietoje yra sintaksės klaidos (36 %), trečioje morfologijos (10 %) ir ketvirtoje žodžių darybos klaidos (8 %).

Žodyno klaidos suskirstytos į tris grupes: hibridai, barbarizmai, frazeologiniai junginiai, iš kurių didžiausia yra frazeologinių junginių grupė (87 %).

Iš žodžių darybos klaidų pasitaikė netaisyklingų priešdėlinių žodžių vedinių.

Morfologijos klaidos suskirstytos į tris grupes: giminės, skaičiaus ir sangražinių veiksmažodžių. Morfologijos grupėje daugiausia pasitaikė skaičiaus klaidų (60 %).

Sintaksės klaidos suskirstytos į dvi dalis: linksnių vartojimas ir skyrybos klaidos. Iš linksnių klaidų dažniausiai klaidingai nagrinėjamojoje knygoje vartojamas galininko linksnis (60 %). Nedaug, bet pasitaikė sakinių su skyrybos klaidomis (32 %).

Aptariant „Haris Poteris ir Išminties akmuo“ knygos vertimo stilių, vertėtų pasakyti, kad knygoje yra sakinių, kuriuose trūksta tikslumo, aiškumo, sakiniai yra labai ilgi. Taip pat yra sakinių, kuriuose vartojami žodžiai, kurių „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ nėra, bet jų reikšmė suprantama arba ją galima nuspėti, remiantis kontekstu. Šiuo atveju, tereikia parinkti teisingą lietuvišką atitikmenį. Tačiau knygos vertime yra tokių žodžių, kurie yra nesuprantami, nežinomi. Tokius žodžius vertėja, verčianti iš originalo kalbos, privalo knygos gale ar išnašose paaiškinti: pvz., ką reiškia žodis „*goblinas*“ ar „*roksai*“?

LITERATŪRA

1. ARMALYTĖ, O.; PAŽŪSIS, L. *Vertimo teorijos pradmenys*. Vilnius, 1990.
2. AMBRASAS – SASNAVA, K. *Vertimo mokslas*. Vilnius, 1978.
3. BALČIŪNIENĖ, I. Ranka rankon: vertėjas ir redaktorius. *Pranešimas, skaitytas Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos surengtoje to paties pavadinimo diskusijoje 2006-05-10*. Prieiga per internetą: <http://www.llvs.lt/?recensions=47&hightlights>
4. BAUBLYS, K. Vertimo kritika merdėja. *Literatūra ir menas*, 2005. Prieiga per internetą: http://ct.svs.lt/lmenas/?leid_id=3068&kas=straipsnis&st_id=7605
5. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius, 2005.
6. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius, 2000.
7. DRAZDAUSKIENĖ, R. Koks buržujus, toks ir menas: trumpai apie užsienio detektyvų vertimus į lietuvių kalbą. *Knygų aidai*, 2006, Nr. 4. Prieiga per internetą: <http://www.llvs.lt/?recensions=221&hightlights>
8. ERMANYTĖ, I.; KAŽUKAUSKAITĖ, O.; NAKTINIENĖ, G. *Frazeologijos žodynas*. Vilnius, 2001.
9. KEINYS, S. Pastabos apie vertimo kalbą. *Kalbos kultūra*, 1978, Nr. 34.
10. KNABIKAITĖ, V. *Lingvistinės lietuvių kalbos stilistikos raida XX amžiuje*. Vilnius, 2006.
11. KNIŪKŠTA, P; LYBERIS A. *Mokomas lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas*. Kaunas, 2005.
12. KUBILIUS, V. Vertėjai kelia didelę kultūros našta. *Kalba pasakyta Tarptautinės vertėjų – šv. Jeronimo dienos minėjime 2003-09-30*. Prieiga per internetą: http://ct.svs.lt/lmenas/?leid_id=2975&kas=straipsnis&st_id=3520
13. KUČINSKIENĖ, A. Ariadnės siūlas: iš labirinto ar į labirintą? *Literatūra ir menas*, 2007. Prieiga per internetą: http://www.culture.lt/lmenas/?st_id=10451
14. LABUTIS, V. Semantizuota funkcinė gramatika ir vertimo problemos. *Kalbotyra*, 2006, 56 (3). Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/mokslo-darbai/kalbotyra-3-sas-germanu-ir-romanu-studijos/kalbotyra-2006-56-3-tomas/>
15. MILIŪNAITĖ, R. Kalbėjimo gyvumas – kalbos gyvybė. *Pranešimas, skaitytas seminare „Vaikų ir jaunimo literatūros vertimas“ 2005-11-16*. Prieiga per internetą: <http://www.llvs.lt/index.php?recensions=37&hightlights>
16. MILIŪNAITĖ, R. Būrimas ramune: pateisinama – nepateisinama... *Literatūra ir menas*, 2004. Prieiga per internetą: <http://www.llvs.lt/index.php?recensions=21&hightlights>

17. PAULAUSKAS, J. Frazeologiniai junginiai gero vertėjo negąsdina. *Kalbos kultūra*, 1971, Nr. 21.
18. PAULAUSKAS, J. *Lietuvių kalbos frazeologijos žodynas*. Kaunas, 1977.
19. PAULAUSKAS, J. *Sisteminis lietuvių kalbos frazeologijos žodynas*. Kaunas, 1995.
20. PAULAUSKIENĖ, A. *Lietuvių kalbos kultūra*. Kaunas, 2001.
21. PIKČILINGIS, J. *Lietuvių kalbos stilistika I t.* Vilnius, 1971.
22. PRIBUŠAUSKAITĖ, A.; NAVICKIENĖ, J. *Kalbos kultūra, pratimai, testai*. 2000.
23. PUPKIS, A. *Kalbos kultūros studijos*. Vilnius, 2005.
24. ŠUKYS, J. *Kalbos kultūra visiems*. Kaunas, 2003.
25. ŠUKYS, J. *Linksnų ir prielinksnių vartojimas*. Kaunas, 1984.
26. URBA, K. Šis tas apie vertimų vaikams ir jaunimui situaciją. *Pranešimas, skaitytas seminare „Vaikų ir jaunimo literatūros vertimas“ 2005-11-16*. Prieiga per internetą: <http://www.llvs.lt/?recensions=36&hightlights>
27. URNĖŽIŪTĖ, R. Šis tas apie vaikų ir paauglių literatūros vertimų kalbą ir stilių: iš 2002 – 2004 m. pasiskaitymų. *Pranešimas, skaitytas seminare „ Vaikų ir jaunimo literatūros vertimas“ 2005-11-16*. Prieiga per internetą: <http://www.llvs.lt/?recensions=38&hightlights>
28. VALECKIENĖ, A. Pagalvokime ir apie stilių! *Kalbos kultūra*, 1970, Nr. 18.
29. Vertėjai ir redaktoriai nebendruoja: kenčia grožinių tekstų kokybė. Prieiga per internetą: <http://whatson.delfi.lt/news/culture/article.php?id=9463475>
30. VILKONČIUS, V. *Vertimas į lietuvių kalbą: trafaretų antplūdis*. Vilnius, 2001.
31. ŽUPERKA, K. *Stilistika*. Šiauliai, 1997.
32. ŽUPERKA, K. *Lietuvių kalbos stilistika*. Vilnius, 1983.
33. Prieiga per internetą: www.vlkk.lt

ŠALTINIS

1. ROWLING, J. K. *„Haris Poteris ir išminties akmuo“*. Vilnius, 2000.

Čiurlionytė, The Speech of the translation of K. J. K. Rowling's 'Harry Potter and the Philosopher's Stone': Master's thesis of Lithuanian Linguistics / Supervisor: Dr. R. Baranauskienė; Vilnius University Faculty of Humanities in Kaunas, Department of Lithuanian Philology. Kaunas, 2007.

SUMMARY

This master's thesis is relevant due to a negative tendency in translation practice to ignore the specific characteristics of semantics, grammar, and stylistics of Lithuanian language, to break the natural flow of Lithuanian language by using wrong phrases. The Lithuanian translation of the book 'Harry Potter and the Philosopher's Stone' is analysed in this master's thesis in order to explore the features and quality of this translation. The object of the study is the translation of J. K. Rowling's 'Harry Potter and the Philosopher's Stone' from English into Lithuanian. The aim of this research is to analyse the language and stylistics of the translation. The following objectives are set in order to achieve the aim: 1) to assort all the mistakes into certain categories: vocabulary, morphology, and syntax mistakes, and to analyse them. 2) to evaluate the style of the translation. The analytical-descriptive method is applied in the study. About 200 wrong phrases are quoted in this master's thesis. All the mistakes fall into the following types: vocabulary, word building, morphology, and syntax mistakes. The style of the translation and quoted sentences are explored in a separate chapter. According to the analysis of the translation of 'Harry Potter and the Philosopher's Stone', several mistakes related to language usage were found. Despite that fact, the general translation is quite good. Concerning the style of translation, it should be noted that there are some inconsequent or abnormally long sentences.